

แนวโน้มของอาชีพครูในอนาคต

จากที่ไต่ถามมาแล้วในบทก่อน ๆ จะเห็นได้ว่า งานครูได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับ จากงานที่ถือเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมมิได้ถือเป็นงานอาชีพในสมัยการศึกษาแบบโบราณ มาเป็นงานที่ถือเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง ในสมัยการศึกษาแบบใหม่ ในสมัยก่อนงานในหน้าที่ของครูมิได้มีปัญหายุ่งยากเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นงานที่ทำด้วยความสมัครใจ ครูได้รับการยกย่องนับถือจากสังคมในฐานะอันสูงยิ่ง และมีบทบาทที่แน่ชัดในการทำหน้าที่ของครู ในสมัยต่อมาเป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปค่อนข้างรวดเร็ว มีผลกระทบกระเทือนก่อให้เกิดปัญหาแก่วิชาชีพครูมากมายดังไต่ถามมาแล้ว เนื่องจากครูเป็นผู้ที่บทบาทหน้าที่อันสำคัญยิ่งในสังคม คือเป็นผู้กล่อมเกลาบุคคลหนึ่งที่มีหน้าบรมบดินทร์สังคมนตรี อันเป็นการจัดและรักษาระเบียบสังคมให้ดำรงอยู่ด้วยความเรียบร้อย¹ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของสังคม จึงมีผู้สนใจวิพากษ์วิจารณ์และหามาพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องครูอยู่ด้วยความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเมื่อไม่นานมานี้ คือเหตุการณ์ที่เรียกกันว่า "วันมหาวิปโยค" ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นวันแห่งการต่อสู้ของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพ และรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย² แรงกระตุ้นอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ได้ปลุกสังคมไทยให้ตื่นตัวหันมาพิจารณาพิจารณาความเป็นมาของ

¹ พัทธา สายหู, ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2517), หน้า 133.

² นิตินัทศึกษาแห่งประเทศไทย, ศูนย์กลาง. ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516 (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2517), หน้า 1.

สังคมมากกว่าครั้งใด ๆ ในยุคปัจจุบัน ในค่านการศึกษานั้นไม่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนา
 หนา จากทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษา และผู้สนใจทั่วไปว่าการศึกษาไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลา
 คุ้มประการทั้งปวง เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ รัฐบาลในขณะนั้นจึงมีนายสัญญา ธรรม -
 สักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้แถลงนโยบายทางกานการศึกษาประการหนึ่งว่า จะวางรากฐาน
 และแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา เพื่ออนุวัติตามนโยบายดังกล่าว คณะรัฐมนตรีในคราว
 ประชุมเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2517 จึงได้มีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษา
 ธิการให้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยมีหน้าที่พิจารณาเสนอแนว
 ทิศทางการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนนอกระบบโรงเรียน และลักษณะอื่น ๆ
 ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระบบประชา -
 ชีปไตย³ คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่า ในการปฏิรูปการศึกษา
 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูปบทบาทและฐานะของครู ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการกำกับกระบวนการ
 เรียนการสอน เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนานักให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของสังคม
 ใหม่⁴ จึงได้ร่วมกันพิจารณาและเสนอแนวทางในการปฏิรูปบทบาทและฐานะของครู ร่วมกับการ
 ปฏิรูปในด้านอื่น ๆ อีก 8 ด้าน ที่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ แนวปฏิรูปการศึกษากังกล่าวนี้มีอิทธิพล
 ต่อแนวโน้มทางการศึกษาของไทยในอนาคตเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาการศึกษา
 ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาการศึกษา
 สอดคล้องตอกันกับแนวปฏิรูปการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการพิจารณาลงแนวโน้มของอาชีพ
 ครูในอนาคต จึงได้พิจารณาตามแนวปฏิรูปการศึกษาเป็นสำคัญ

³วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม
 (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 3 - 4.

⁴เรื่องเดียวกัน หน้า 137.

บทบาทและฐานะของครู

บทบาทของครูตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดไว้ 13 ประการ คือ⁵

1. รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจ และศรัทธาในอาชีพครู
2. มีความคิดเป็นของตัวเองกล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็น หรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณชน หรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ
3. ประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน
4. ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่สภาพ ฐานะหากบั้น มีนิสัยถ่อมตอมน ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุ เกินความคุณธรรมและจริยธรรม
5. เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดงนำเสียทุกกรณีในการเรียน มาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและผู้แนะนำให้นักเรียนมีหลักสูตรชีวิตที่จะศึกษาค้นคว้า และเลือกทางของตนเองได้โดยไม่มี การบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างมีอิสระอย่างมีเหตุผล
6. ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ อคติ ตลอดจนการถูกวิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความอดกลั้น มีวินัยในตนเอง สำนึกในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่อันสิทธิ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้เหตุรู้ผล เคารพเสียงส่วนมาก รับฟังเสียงส่วนน้อย
7. สนใจศึกษาธรรมชาติ และความแตกต่างในตัวของแต่ละคน เพื่อนำมาเป็นข้อสังเกตพิจารณาในการปฏิบัติตัวต่อศิษย์ ให้ความรักความสนใจเอาใจใส่อย่างเท่เทียมกัน เพื่อให้ได้รับความสนิทสนมและความไว้วางใจจากศิษย์ เป็นการขจัดช่องว่างระหว่างครูกับศิษย์อย่างได้ผล

⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 142 - 144.

8. พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมและนำทางการเลือกวิชาและอาชีพแก่นักเรียนให้เหมาะสม

9. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดีในคุณธรรม จริยธรรม ไม่หลงใหลในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

10. มีความรู้และความสนใจในการเกษตรพอที่จะเข้าใจและสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยคำนึงว่าสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม

11. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติกายเป็นแบบอย่าง และชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม

12. รักความยุติธรรม และกล้าหาญพอที่จะสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญา และสติ ตามกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมตามครรลองของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และตามสิทธิแห่งกฎหมาย

13. หาโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมโดยเต็มใจในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น คุุทิศตนเป็นที่ปรึกษาหรือช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบทเพื่อสร้างสัมพันธภาพ และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในท้องถิ่น

บทบาทของครูทั้ง 13 ประการดังกล่าวนี้ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้จำแนกตามลักษณะของบทบาทไว้เป็น 5 ลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะและบทบาททั่วไป บทบาทต่อนักเรียน และบทบาทต่อสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาตามลักษณะของบทบาทเหล่านี้แล้วจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับที่สถาบันนักการศึกษาฝึกหัดครูแห่งเอเชียได้เสนอรายงานไว้ว่า ในสังคมปัจจุบันครูควรมีบทบาทเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1. ในโรงเรียน เกี่ยวข้องกับนักเรียน ผู้ร่วมงาน และผู้บริหาร
2. ชุมชน เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนและสังคม

ซึ่งเมื่อพิจารณาดังที่เกี่ยวกับบทบาทของครูแล้ว ครูจะมีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เป็นผู้ให้การศึกษามอบรมแก่ผู้เรียน
2. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) ปรับปรุงและช่วยแก้ปัญหา

ในชุมชน

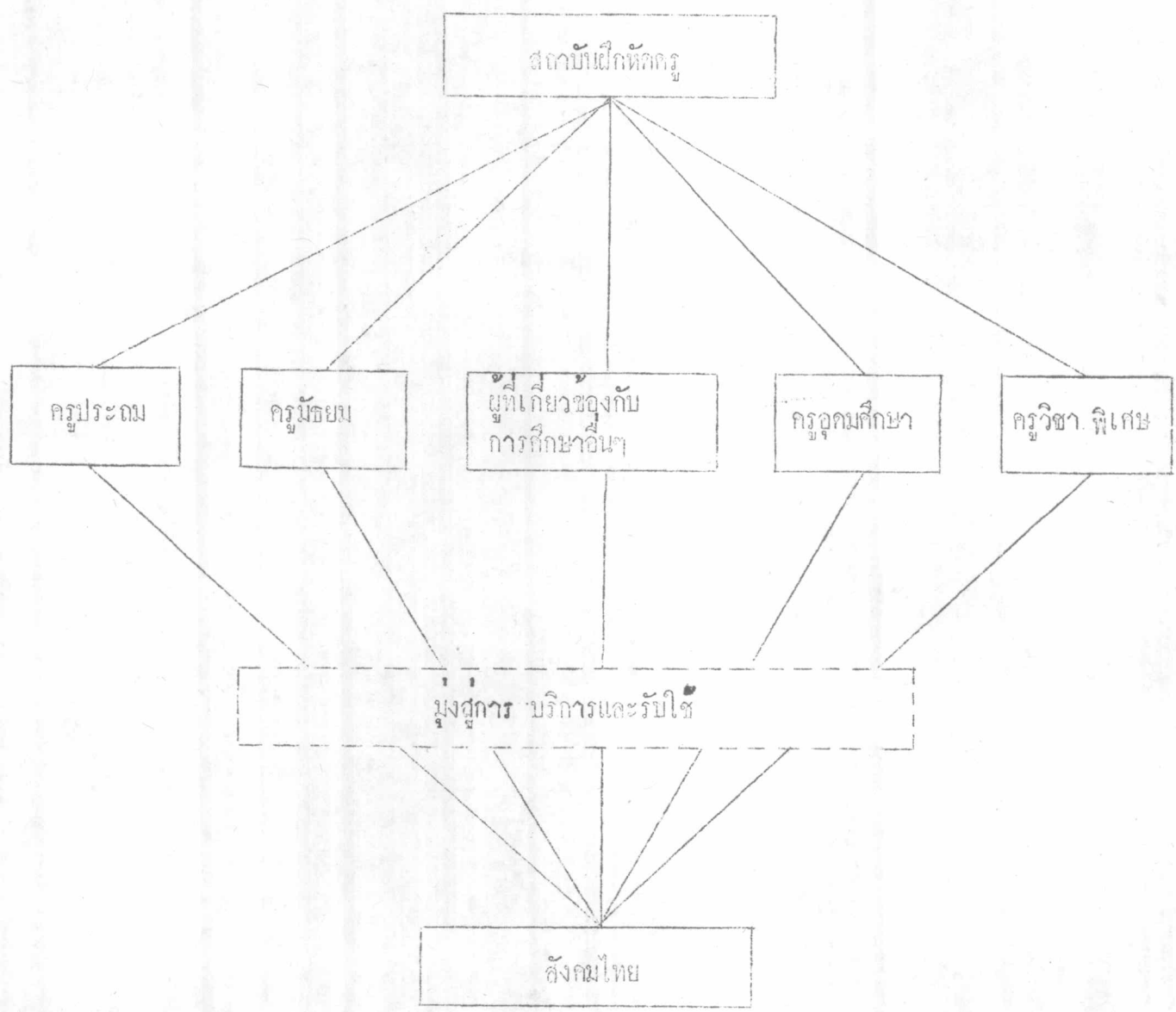
3. เป็นศูนย์กลางปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ⁶

การพิจารณาแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทของครูในอนาคต จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูในวิทยาลัยครู เนื่องจากวิทยาลัยครูเป็นสถาบันการผลิตครูที่อยู่กระจายไปทั่วราชอาณาจักรมากที่สุด มากกว่าสถาบันการผลิตครูในระดับมหาวิทยาลัยหรือการผลิตครูที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การอื่น ๆ จึงน่าจะถือว่า วิทยาลัยครูจะต้องเป็นที่กุมผลผลิตในค่านวิชาชีพครูมากกว่าสถาบันอื่นใด⁷ กล่าวได้ว่าสถานะของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและอิทธิพลของการปฏิรูปการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูครั้งนี้ ความเคลื่อนไหวดังกล่าวเริ่มจากการประชุมทางวิชาการในหัวข้อ "การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม" ซึ่งกรมการฝึกหัดครูได้จัดขึ้น ณ วิทยาลัยครูลำปาง ระหว่างวันที่ 3 - 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 จากผลการประชุมดังกล่าว สามารถสรุปรูปแบบของการฝึกหัดครู ในระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2525 ในส่วนที่เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการฝึกหัดครู ควรจะมีความมุ่งหมายทั้งแสดงไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

⁶ Asian Institute for Teacher Educator, "General Report" Teacher Education in Asia : A Regional Survey, UNESCO Regional for Education in Asia, Thailand, 1972, P. 13.

⁷ เจริญผล สุวรรณโชติ, "การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตในวิทยาลัยครู" วิทยาสาร 22(กุมภาพันธ์ 2519), หน้า 8.

แผนภูมิที่ 2 แสดงความมุ่งหมายของการฝึกหัดครู สรุปลงจากผลการประชุมทางวิชาการในหัวข้อ "การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม"

* การฝึกหัดครู, กรม. การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), หน้า 131.

พิจารณาจากแผนภูมินี้จะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายของสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งมีหน้าที่ผลิตครูระดับต่าง ๆ นั้น มีแนวโน้มที่มุ่งไปสู่การบริการและรับใช้สังคมไทยเป็นสำคัญ แนวโน้มดังกล่าวได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในหลักสูตรการฝึกหัดครูของวิทยาลัย ซึ่งได้เริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 นี้แล้ว การสร้างหลักสูตรนี้ยึดถือตามหลักการและปรัชญาที่ว่า การจัดการฝึกหัดครูก็เพื่อผลิตคนออกไปรับใช้สังคมได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงสุด สถาบันฝึกหัดครูจึงได้วางมาตรการในการจัดหาวัสดุคือ ผู้เรียนให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม และได้ปรับปรุงกระบวนการในการผลิต ซึ่งได้แก่ การจัดทำหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการดำรงกล่าวแล้ว ก็คือการฝึกหัดครูเพื่อการรับใช้สังคม การจัดระบบการบริหารการฝึกหัดครูในรูปแบบใหม่ การจัดระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ ทั้งนี้เพื่อให้ผลิตผลที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ที่สุด อันจะสนองไปถึงผลิตผลสุดท้าย คือตัวผู้เรียนที่สำเร็จการ เรียนที่ได้มาจากการผลิตของนักศึกษาคู่อีกทอดหนึ่ง⁸

นอกจากพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูแล้ว ก็อาจพิจารณาได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทและฐานะของครู ไว้ดังนี้

... ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะของครูและบุคลากรหลัก เพื่อเป็นรุมกำลังในการพัฒนาการศึกษา โดยยึดหลักที่ว่า ครูคือผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการ โดยรอบคอบขึ้นในตัวผู้เรียน มีความสัมพันธ์ต่อศิษย์ และมีบทบาทต่อสังคมมาก ในการปรับปรุงจะต้องดำเนินการสำคัญ ๆ ดังนี้

- 1) ปรับปรุงระบบฝึกหัดครูให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยเปลี่ยนหลักสูตรการฝึกหัดครูไว้

⁸เจริญเขต สุวรรณโชติ, "การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูในวิทยาลัยครู" วิทยาสาร 8 (มีนาคม 2519), หน้า 26.

เพียง 2 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตร* และปริญญา

2) เรงอรรถมครุประจำการและมุกคณากรหลักให้ทำหน้าที่ใหม่ไค้ตามแนวพัฒนาการ
ศึกษา

3) การผลิตครูภาคค่ำ การสอนวิชาชุดจะลดลงตามขั้นตอนที่เหมาะสม และอาจจะ
เลิกไปในที่สุด เปลี่ยนเป็นการอรรถมครุประจำการเพื่อให้ครูไค้ปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น

4) เลิิตครูสมบท และอรรถมวิชากรระยะสั้นแก่ผู้มีวิชาความรู้ในค่านต่าง ๆ เพื่อให้
ช่วยสอนในระดับท้องถิ่นที่มีความต้องการตามความจำเป็นของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ
ซึ่งจำเป็นต่ออาชีพผู้มีความรู้เฉพาะหลายค่านอย่างกว้างขวาง⁹

แนวพัฒนาการศึกษาดังกล่าวนี้ ไค้กำหนดบทบาทและฐานะของครูไว้โดยมุ่งให้ครูมีบทบาท
ต่อสังคมอันเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่ง นอกเหนือไปจากบทบาทต่อผู้เรียนหรือศิษย์ และยังไค้
มองเห็นความสำคัญของครูในฐานะที่เป็นขุมกำลังในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
แปลงกระบวนการผลิตครูในวิทยาลัยครูที่มีความเชื่อมั่นว่าการฝึกหัดครูเป็นบทบาทหนึ่งของระบบ
การศึกษา และอาจถือไค้ว่าเป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้บทบาทของการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ไค้
เปลี่ยนแปลงไปค้าย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพครูโดยผู้วิจัย เกี่ยวกับความคิดเห็น
บทบาทและฐานะของครู ปรากฏผลดังนี้

1. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า ในปัจจุบันครูควรจะวางตนในฐานะปฐนียบุคคล ดังเช่น

* การฝึกหัดครูระดับประกาศนียบัตร ไค้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา คือ
ลดการรับนักเรียนฝึกหัดครูในระดับ ป.กศ. ต้น ให้เหลือประมาณ 3,000 คน ในปี 2524
แต่จะขยายการรับนักเรียน ป.กศ. สูง ให้สามารถรับนักเรียนไค้ได้จำนวนประมาณ 58,000
คน ในปี 2524.

⁹ศึกษานิการ, กระทรวง. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่สี่ (2520 -
2524) (เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาและสังคม) (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 27.

ในสมัยก่อนหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 82 ที่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 14 และที่เห็นด้วยอย่างยิ่งมีจำนวนร้อยละ 4

2. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า ในปัจจุบันครูควรวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ อยู่เสมอหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 88 ที่เห็นด้วยอย่างยิ่งมีจำนวนร้อยละ 11 ส่วนที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 1 เท่านั้น

3. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า ในปัจจุบันครูควรจะมีบทบาทในการแนะแนวทางการศึกษาหาความรู้ให้แก่นักเรียน มากกว่าจะเป็นแบบอย่างหรือถ่ายทอดวิชาความรู้แก่นักเรียนแต่ฝ่ายเดียวหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 85 ที่เห็นด้วยอย่างยิ่งมีจำนวนร้อยละ 12 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 3

4. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า นอกจากการสอนและอบรมนักเรียนแล้ว ในปัจจุบันครูควรมีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาของชุมชน รวมมือพัฒนาชุมชนด้วยหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นด้วยมีจำนวนร้อยละ 91 ที่เห็นด้วยอย่างยิ่งมีจำนวนร้อยละ 9 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้นไม่มีเลย

จากผลการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพครูในปัจจุบันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและฐานะของครู สอดคล้องกับแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูไม่ควรวางตนในฐานะที่เป็นปูชนียบุคคลอีกต่อไป แต่ควรวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์อยู่เสมอ ในการสอนนั้นก็ควรเน้นบทบาทในการแนะแนวทางให้แก่นักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นครูควรมีบทบาทสำคัญในช่วงแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนด้วย

จากแนวความคิดและนิยามเกี่ยวกับบทบาทฐานะของครู การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครู และผลการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพครู ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อได้นำมาประมวลเพื่อพิจารณาในสาระสำคัญ ย่อมสามารถทราบแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทและฐานะของครูในอนาคตได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า บทบาทและฐานะของครูในอนาคต จะมีลักษณะสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 3 ประการ คือ

ประการแรก เกี่ยวกับลักษณะด้านความประพฤติและการวางตัวของครู ความหมายของครู ตามแนวปฏิรูปการศึกษาหมายถึง "... ผู้ที่มีหน้าที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดย

รอมกันขึ้นในตัวผู้เรียน และเป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เช่นเดียวกับที่วิญญาณจะ
 พึ่งมี..."¹⁰ เมื่อความหมายของครูเป็นไปในลักษณะนี้ จึงเห็นได้ว่า บทบาทและฐานะของครู
 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากกล่าวคือ ความคิด ความมุ่งหวังของสังคมที่มีต่อครูในสถานะที่เป็น
 ปุชนียบุคคลในสมัยก่อนนั้น แนวโน้มในอนาคตครูจะมีฐานะเพียงวิญญาณอันบุคคลทั่วไปย่อมสามารถ
 จะเป็นกันได้เท่านั้น โดยมีความประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นบรรทัดฐาน
 ที่ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน ลักษณะของครูดังกล่าวนี้แม้ว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยาลัยครู
 บ้านสมเด็จเจ้าพระยา¹¹ ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ" เมื่อ ปี
 พ.ศ. 2518 เกี่ยวกับลักษณะด้านความประพฤติของครู ซึ่งพบว่าสังคมปัจจุบันของครูในทัศนะที่มี
 เหตุผลสอดคล้องตามกาลสมัย กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าครูไม่น่าปฏิบัติตนเหมือนคนใน
 อาชีพอื่น ในด้านมารยาทก็ไม่ควรถึงกับเรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้ การเล่นเกมพนันและการดื่ม
 สุราในสโมสรต่าง ๆ เพื่อเป็นการเข้าสังคมและการหาความสำราญจากไนท์คลับ สถานอาบอบ
 นวด เป็นสิ่งที่ครูควรทำได้ตามที่คณะผู้วิจัยอย่างข้างมาก แต่การเล่นเกมพนันเพื่อเสี่ยงโชค
 คนทั่วไปเล่นกันอยู่ เช่น ม้า มวย ไพ่ หรือการพนันประเภทในงาในวัด ซึ่งเป็นอาบอบอย่างแท้
 จริงนั้น กลุ่มตัวอย่างข้างมากเห็นว่าครูไม่ควรเล่นเลย นั่นคือ สังคมมองครูว่าเป็นปุถุชนคนหนึ่ง
 ในสังคม พึงประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีคนหนึ่งในสังคมเหมือนกับคนในอาชีพอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามเนื่องจากอาชีพครู มีลักษณะแตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ ที่ครูจะต้องมีความ
 สัมพันธ์กับเด็ก จะต้องสั่งสอนเด็ก ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจึงเห็นว่าครูควรประพฤติตนเป็น
 แบบอย่างแก่นักเรียนตลอดเวลา แต่มิได้หมายความว่าประพฤติตนให้เลอเลิศเหมือนบุคคลอื่น ๆ
 แต่จะต้องประพฤติตนเยี่ยงสมาชิกที่ดีในสังคมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ดังนั้นผู้เป็นครูจะต้อง

¹⁰ วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ. เรื่องเดิม หน้า 141.

¹¹ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู. ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ
 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามมิตร, 2518), หน้า 86.

ประพฤติกินให้อยู่ใน กรอบศีลธรรมอันดีเป็นที่ยอมรับในสังคมที่ตนอยู่ตลอดเวลา จะปล่อยตัวจนเกินไปได้

การที่บทบาทและฐานะของครูได้เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในระยะหลัง ทำให้บรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสังคมต่าง ๆ ต้องเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากการลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมภายหลังจากการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินกับการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ระหว่าง พ.ศ. 2417 ถึง พ.ศ. 2453 และในสมัยรัชกาลที่ 6 ระหว่าง พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2468 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบกษัตริย์ทรงพระราชนาจอธิปไตยมาเป็นแบบประชาธิปไตยทรงใช้พระราชนาจอติปไตยรัฐธรรมนูญ ใน พ.ศ. 2475 ภายหลังจากพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสามช่วงเวลารวมสิบห้าปี และภายหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2416 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทางสังคม ทางการศึกษา ทางการเศรษฐกิจ แล้วแต่กรณีมีผลกระทบถึงสถานะทางสังคมและบทบาทของครูให้ต้องปรับเปลี่ยนไปอยู่เสมอ กล่าวโดยสรุปแล้ว ลักษณะและค่านิยมทางสังคมในยุคร่วมสมัย เปลี่ยนโฉมหน้าฐานะทางสังคมกับบทบาทของครูในยุคนี้ไปไกลมาก คือ ครูมิใช่ "บุรุษนิยมบุคคล" หรือ "แม่พิมพ์ของชาติ" หรือ "ผู้สันโดษ" อีกต่อไปแล้ว แต่เป็นบุคคลในอาชีพครูคล้ายคลึงกับบุคคลในอาชีพอื่น เป็นสมาชิกในสังคมมีสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองเป็นหน่วยเศรษฐกิจ (Economic Unit) มีฐานะทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และเป็นผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ¹²

ประการที่สอง เกี่ยวกับบทบาทการสอนและอบรมของครู ในสมัยก่อนนั้นถือว่าครูเป็นผู้ทรงวิชาความรู้ เป็นแหล่งวิชาความรู้เกี่ยวกับศิษย์จะพึงรับได้ เชื่อถือการสอนของครูจึงยึดมั่นอยู่กับวิธีสอนในลักษณะที่ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยครูเป็นผู้บอก ผู้แสดงนำเสียทุกกรณี แต่ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการ เป็นผู้บอกผู้แสดงนำเสียทุกกรณีในการ

¹²เฉลิม อยู่เวียงชัย, "บทบาทของครูยุคร่วมสมัย" ครูปริทัศน์ 4 (เมษายน 2519),

เรียน มาเป็นศูนย์กลางให้เกิดความคิดริเริ่มสนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู เป็นผู้ช่วยและผู้แนะนำให้นักเรียนมีหลัก รู้จักวิธีที่จะศึกษาคนควา และเลือกทางของตนเองได้โดยไม่มีการบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผลตามแนวปฏิรูปการศึกษาว่าควยเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรูที่กำหนดบทบาทของครูไว้ว่า แบบอย่างความประพฤติการกระทำที่คั่งงามของครูผู้ควบคุมดูแลเป็นสิ่งจำเป็น ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีงามได้ แต่ไม่ควรเป็นผู้สอนถ่ายทอดประสบการณ์ให้ฝ่ายเดียว ครูควรเป็นผู้นำ ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ชี้แนะทางและผู้ร่วมแก้ปัญหา วมกิจกรรมการเรียน มากกว่าเป็นผู้หมดหรือผู้ชี้ขาดมงการ และให้ผู้เรียนได้ค้นพบตัวเขาเองให้มากที่สุด¹³ จึงพอจะกล่าวได้ว่าแนวโน้มนโยบายการสอนและอบรมของครูในอนาคต ครูจะต้องหันมาใช้วิธีสอนในลักษณะที่ถ้อยเออนักเรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนเป็นสำคัญ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าหลักสูตรประถมศึกษาใหม่ซึ่งคาดว่าจะได้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2521 นี้ ได้กำหนดบทบาทของครูไว้ว่า ครูจะต้องเปลี่ยนจากผู้สอนหรือคนนอกเด็กไปสู่ผู้กำกับกำการแสดง แม้กระทั่งอุปกรณ์การสอนที่นำมาใช้ก็ควรเปลี่ยนจากครูใช้ มาเป็นนักเรียนและครูร่วมกัน¹⁴ และมีแนวโน้มที่ถือว่าครูมิใช่แหล่งความรู้แหล่งเดียว แหล่งความรู้เหล่านั้นอาจมีอยู่ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น ห้องสมุดโรงเรียน หอสมุดวิทยาลัย หอสมุดสาธารณะ สื่อสารมวลชน (หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนต์) ตลอดจนกิจกรรมทางวิชาการ ในชุมชนสมัยปัจจุบัน เป็นต้นว่า นิทรรศการทางการเมือง ทางประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทางศิลปะหรือวรรณคดี ทางสังคมและทางเกษตรกรรม นอกจากนั้น นักเรียนอาจได้รับความรู้ประสบการณ์ตรงจากข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น คำวิพากษ์วิจารณ์ ในหนังสือตามท้องตลาด หรือในการบรรยายและการอภิปรายของบุคคลภายนอกสถาบันศึกษา ตามความสนใจแห่งตน ทั้งที่ประจักษ์แล้ว

¹³วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ. เรื่องเกม หน้า 105.

¹⁴บุญเสริม กุทธาภิรมย์, "โฉมหน้าหลักสูตรใหม่ประถมศึกษา" วิทยาสาร

ว่านักเรียนมักอ้างถึงกล่าวถึง คาล ยิบราล เซกูวารา เปรมจันทร์ ภวามี ภัฏฐาจารย์ คุ
 คำหมาน คนโต หรือบุคคลอื่น ๆ กันอยู่ประปรายในการสนทนาประจำวัน และในวารสารโรงเรียน
 ขอใช้แนวโน้มของบทบาทวิชาการของครูไปในทางขยายถึงการติดตามความรู้กับทัศนคติของนักเรียน
 ให้ทันทุกทาง ไม่ว่าที่ใดรับภายในหรือภายนอกสถานการศึกษา¹⁵ นอกจากนั้น บทบาทของครูใน
 อนาคตจะต้องเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีมากกว่าแต่ก่อนหลายเท่า เนื่องจากความก้าว
 หน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี นวัตกรรมกับการเพิ่มจำนวนและความปรารถนาที่จะได้รับการศึกษา
 นานขึ้นของนักเรียน ช่วยให้ครูสามารถแสดงบทบาทได้เพียงพอกับความจำเป็นทางด้านปริมาณกับ
 คุณภาพ ครูอาจจะต้องสอนนักเรียนไคร้ราวจะจำนวนมากกว่าแต่ก่อนโดยอาศัยโทรทัศน์วงจรปิด
 หรือสอนนักเรียนขยายวงกว้างไกลโดยอาศัยวิทยุ หรือด้วยวิธีการให้นักเรียนศึกษาอย่างอิสระทาง
 ไปรษณีย์ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี เข้ามาใช้ นอกจากจะมีผลในทางบวกแล้วก็อาจมีผลใน
 ทางลบได้ ที่สำคัญคือ เข้ามามีบทบาทแทนครู ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่ห่างเหิน
 อยู่แล้ว เพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ห่างเหินมากยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจเป็นผลกระทบกระเทือนถึง
 ฐานะทางสังคมของครูอย่างรุนแรงได้¹⁶ อย่างไรก็ตาม การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสอน
 ของครูอาจจะยังเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทำได้แพร่หลายในอนาคตอันใกล้สำหรับประเทศไทย แต่
 การสอนโดยมีอุปกรณ์การสอนประกอบ การใช้กลวิธีและจิตวิทยาในการสอน ก็เป็นสิ่งที่ครูใน
 อนาคตจะต้องเน้นและสนใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้า
 พระยา¹⁷ ในหัวข้อเรื่องที่กำลังกล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับลักษณะด้านการสอนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชอบครู
 ที่สอนให้เด็กเข้าใจและสนใจโดยใช้อุปกรณ์การสอนน้อย ๆ สอนโดยใช้กลวิธีและจิตวิทยา กำเริบ
 ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยเหลือแนะนำเมื่อเด็กทำงานไม่ทันหรือทำไม่ถูก

¹⁵ เฉลิม อยู่เวียงชัย, เรื่องเกิม หน้า 61.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 63.

¹⁷ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู . เรื่องเกิม หน้า 87.

ประการที่สาม เกี่ยวกับบทบาทต่อสังคมของครู ตามแนวปฏิรูปการศึกษาจะเห็นได้ว่า -
 ครูมีบทบาทต่อสังคมหลายประการ ได้แก่ บทบาททางการงาน การส่งเสริมประชาธิปไตย
 การรักษากฎหมายเป็นธรรมของสังคม และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น แนวโน้ม
 ประการหนึ่งเกี่ยวกับบทบาทของครูในอนาคต จะขยายกว้างขวางจากวงวิชาการ หรือวงการ
 ศึกษาออกไปไกล โดยที่ครูมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคม มีศักดิ์และสิทธิเท่าเทียมกับสมาชิก
 อื่นๆ มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับคนอื่นในสังคมประชาธิปไตย และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มปัญญาชน
 ประกอบความสนใจในความเคลื่อนไหวทางการเมือง จะเป็นเครื่องเร้าความสนใจและชักนำให้
 ครูเข้าไปมีบทบาทต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง มากขึ้น
 เป็นลำดับ บทบาทต่อสังคมที่นับว่าสำคัญที่สุดของครูคือเป็น "ตัวการการเปลี่ยนแปลง"
 (Agent of Change)¹⁸ ซึ่งเป็นบทบาทที่ได้รับการเน้นและตระหนักในความสำคัญเป็นอย่างมาก
 ในระยะที่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว บทบาทของครูที่
 ผ่านมาแต่ก่อนครูมักจะต้องปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้รับผล
 กระทบจากคลื่นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมฝ่ายเดียว ไม่สู้จะมีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ
 เท่าใดนัก¹⁹ แต่แนวโน้มในอนาคตครูจะมีบทบาทเป็นตัวการนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย
 มิใช่แต่บทบาทตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่อย่างเดียว และเนื่องจากครูเป็นบุคคลสำคัญใน
 การให้การศึกษแก่ประชาชน ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน²⁰ ครูจึงต้องพยายาม
 เข้าร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษาหรือช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยเฉพาะ
 ในบทบาทเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทที่
 สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบัน ดังผลการวิจัยของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระ -
 ยาในหัวข้อเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว ปรากฏผลที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเห็น
 ว่า ครูควรช่วยเหลือร่วมเมื่อปรับปรุงชุมชน เชิญบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมให้คำปรึกษา

¹⁸ เฉลิม อยู่เวียงชัย, เรื่องเดิม หน้า 64.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

²⁰ วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ. เรื่องเดิม หน้า 141.

และร่วมมือในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน²¹

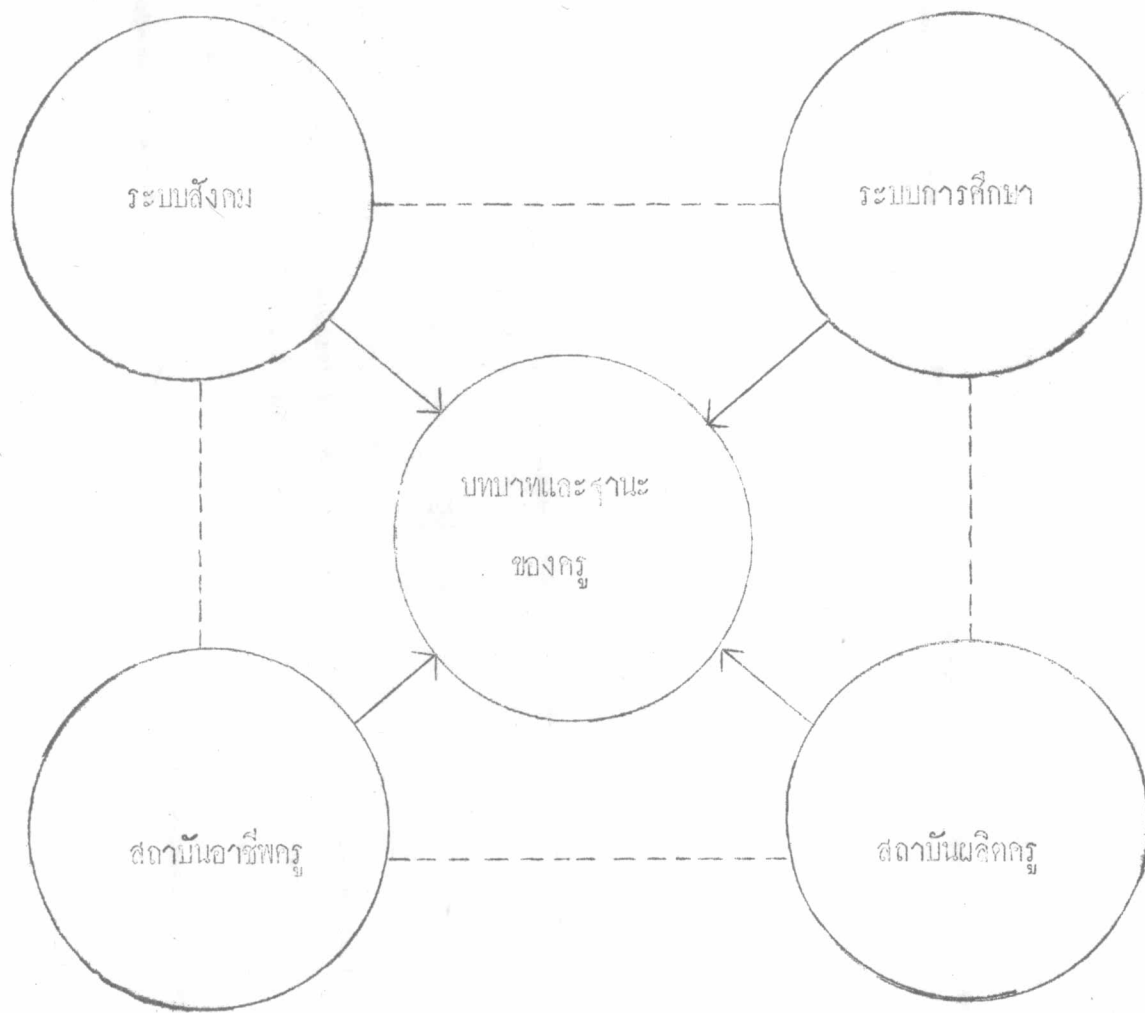
จากที่กล่าวมาข้างย่อมเห็นได้ว่าบทบาทของครูในอนาคตเป็นบทบาทที่กว้างขวางมาก ครูจะต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นอีกหลายประการ นอกเหนือไปจากบทบาทในการสอนและอบรม ซึ่งเป็นบทบาทหลักของครู บทบาทแต่เดิมของครูซึ่งเน้นความสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์ต่อศิษย์ ก็จะต้องขยายขอบเขตให้กว้างขวางออกไป โดยเน้นความสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์กับสังคม ความรู้กันไปด้วยและฐานะของครูก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับบทบาทดังกล่าวนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) ก็ได้กำหนดแนวการพัฒนาการศึกษาในเรื่องบทบาทและฐานะของครูสอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าว

การที่บทบาท และฐานะของครูเปลี่ยนแปลงไปนี้ จากการพิจารณาตั้งแต่ต้นจะเห็นได้ว่าสังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทและฐานะของครูและในขณะเดียวกันครูก็มีบทบาทต่อสังคมในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการจัดระเบียบของสังคมด้วย การพิจารณาแนวโน้มเกี่ยวกับครูจึงควรมุ่งพิจารณาที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นประการสำคัญ ระบบการศึกษาก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและฐานะของครูมาก ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาครั้งใด ก็ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะครูตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาจากการศึกษาแบบโบราณมาเป็นการศึกษาแบบปัจจุบันในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในข้อนี้ นอกจากนั้น สถาบันอาชีพครู และสถาบันผลิตครูก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผูกพันเกียรติแห่งอาชีพครู และการผลิตครูให้เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม สิ่งที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและฐานะของครูตามที่กล่าวมา อาจเขียนเป็นแผนภูมิ ให้เห็นได้ ดังแผนภูมิที่ 3

²¹ บัญสมเด็จเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู, เรื่องเดิม หน้า 89.

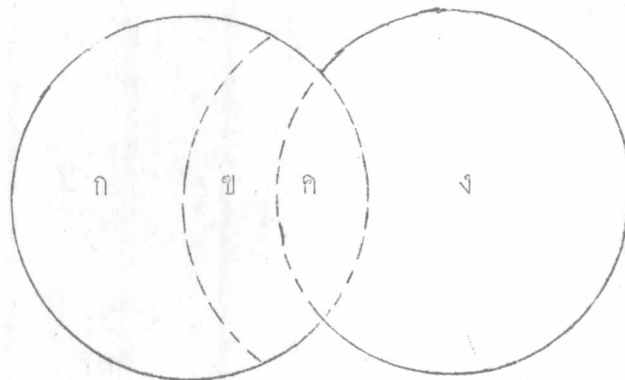
แผนภูมิที่ 3

แสดงระบบและสถาบันที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและฐานะของครู

การที่จะศึกษาว่า บทบาทและฐานะครูที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยควรเป็นเช่นไรนั้น อาจศึกษาได้จากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง เช่น งานวิจัยของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา* เรื่อง "ลักษณะครูที่สังคมต้องการ" และงานวิจัยของเจดีย์ว บุรีรักษ์ และคณะ** เรื่อง "ลักษณะของครูที่ดี" เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เห็นบทบาทและฐานะครูที่เหมาะสมได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาดังกล่าวถึงกล่าว โดยพิจารณาจากรูปแบบของสังคมไทยตามที่ศาสตราจารย์ชุม กาญจนประกรได้เสนอไว้ ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยตามที่ศาสตราจารย์ชุม กาญจนประกร²² ได้เสนอไว้ อาจพิจารณาได้จากแผนภูมิที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงรูปแบบของสังคมไทยสมัยประชาธิปไตย

* บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู. ลักษณะครูที่สังคมต้องการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามมิตร, 2510).

** เจดีย์ว บุรีรักษ์ และคณะ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่ดี (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2520).

²² ชุม กาญจนประกร, "การบริหารการพัฒนาตามวิธีที่ไกลมาของริคส์" ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมบริหารศาสตร์, 2515), หน้า 219.

จากแผนภูมิที่แสดงไว้²³ ก. ข. ค. ง. คือลักษณะของสังคมไทยอย่างที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งลักษณะสังคมเกษตรไทยแบบกึ่งเคม กือ ก. และมี ค. ซึ่งเป็นสังคมเกษตรไทยที่มีลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมตะวันตกที่รับเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เข้ามาร่วมอยู่ด้วย และมี ข. ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมรูปแบบใหม่ที่รับเข้ามาภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นแบบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 ส่วน ง. นั้นเป็นลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมตะวันตก จะเห็นได้ว่าสภาพของสังคมไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ สังคมไทยปัจจุบันจึงมีลักษณะทั้งที่เป็นสังคมเกษตรแบบกึ่งเคมของไทย และลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมอุตสาหกรรมตะวันตก แนวโน้มเช่นนี้ทำให้คาดการณ์ได้ว่าจะมีการรับอิทธิพลจากสังคมตะวันตกเข้ามามากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่มีได้หมายความว่าจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวและเหมือนกับวัฒนธรรมตะวันตกทุกประการ เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นจะเป็นไปโดยการเลือกสรร (Selective)²³ และสังคมใดจะพัฒนาหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของสังคมนั้นที่จะสามารถเลือกสรรเอาวัฒนธรรมของสังคมนั้น มาดัดแปลงให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด โดยไม่มีความขัดแย้งหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น²⁴ ดังนั้นบทบาทและฐานะของครูที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงควรจะเป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างบทบาทและฐานะของครูไทยในอดีต กับบทบาทและฐานะของครูไทยที่เป็นไปตามลักษณะของสังคมไทยในปัจจุบัน นั่นคือ แม้ในปัจจุบันครูไม้อาจจะคงฐานะของความเป็นผู้รับถ่ายทอดไว้ได้เหมือนเช่นในอดีต แต่ก็ยังจำเป็นต้องวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับนับถือแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไป ภาพพจน์ของครูที่สังคมมองในฐานะ

²³ ทศยา สุวรรณะชฎ, "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม" ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนาบริหารศาสตร์, 2515), หน้า 648.

²⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 650.

ที่เป็น "แนวคิดของชาติ" นี้ยังเป็นสิ่งที่สังคมต้องการให้รัฐในฐานะไว้เสมอ เช่นเกี่ยวกับความ
 เป็นผู้ก่อปรไปค่ายคุณธรรม และศีลธรรมอันดีที่เป็นคุณสมบัติจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้สำหรับครูทุก
 บุคคลทุกสมัย พร้อมกันนั้น ครูก็จะต้องยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ และพยายามปรับตัวให้สอดคล้อง
 กับความก้าวหน้าทางวิทยาการอยู่ตลอดเวลา เช่นในการสอนก็จะสร้างเปิดโอกาสให้นักเรียนได้
 ใช้ความคิดโดยอิสระและมีเหตุผล สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้มาก
 ขึ้น ในสังคมก็เป็นผู้พยายามนำความคิดและวิธีการใหม่ ๆ มาเผยแพร่เพื่อเป็นการพัฒนาสังคมให้
 คืบหน้ากว่าเดิม และต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนตลอดเวลา อันนี้จะเห็นได้ว่าสังคม
 ไทยปัจจุบันอยู่ในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบทบาทและฐานะ
 ของครูให้สอดคล้องกับสภาพสังคมทุกขณะด้วย สถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งกล่าว ได้แก่
 สถาบันอาชีพครู และสถาบันผลิตครู การพัฒนาสถาบันทั้งสองนี้ ให้ก้าวหน้ามั่นคง ให้สามารถทำ
 งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำควบคู่กันไปกับการพัฒนาบทบาทและฐานะ
 ของครู

องค์การอาชีพครู

แนวโน้มในอนาคต องค์การอาชีพครูนี้ว่ามีบทบาทสำคัญมากที่จะเสริมสร้างความรู้สึก
 มั่นคง และศรัทธาในอาชีพให้แก่ ครู พร้อมทั้งจะสร้างเกียรติ มาตรฐาน และอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ
 ครูไว้ได้ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดหลักประกันบางประการอันเกี่ยวกับองค์การอาชีพครูไว้
 ดังนี้²⁵

1. ปรับปรุงองค์การอาชีพครูให้เป็นตัวแทนอันแท้จริงของครู เพื่อพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของครูประกอบอาชีพครู องค์การอาชีพครูควรมีลักษณะและหน้าที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

²⁵ วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ, เรื่องเดิม หน้า 148.

1.1 เป็นองค์การอิสระ พ้นจากความผูกพันของระบบราชการ เพื่อให้สามารถ
 ความ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอาชีพครูมีความก้าวหน้าทางวิชาการ และมีมาตรฐานในวิชาชีพ
 ได้ตามวัตถุประสงค์

1.2 ก่อตั้งจากระดับล่างโดยการเลือกตั้งจากสมาชิกระดับตำบล

1.3 ทำหน้าที่เป็นตัวแทนอันแท้จริงของครูเพียงองค์การเดียว

1.4 ควบคุมมาตรฐานส่งเสริมวิชาชีพ และจัดสวัสดิการสำหรับครู

1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสมาคม หรือชมรมทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ขึ้น

1.6 มีส่วนร่วมกำหนดหรือเห็นชอบในนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ

1.7 ออกใบอนุญาตประกอบอาชีพครูแก่ครูอาชีพ ซึ่งเป็นสมาชิกสามัญของ
 องค์การอาชีพครู

2. ให้องค์การอาชีพครูสร้างจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครูขึ้นควบคุมผู้ประกอบการ
 ครู ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันเหมาะสมของวิชาชีพ และเพื่อสร้างไว้ซึ่งเกียรติและมาตรฐาน
 ของอาชีพครู ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จรรยาบรรณครู จึงควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมในสิ่ง
 สำคัญ ๆ ต่อไปนี้ คือ

2.1 อุดมการณ์ของอาชีพครู

2.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของครู

2.3 บทบาทของครูต่อนักเรียน เพื่อนครูและโรงเรียน

2.4 เสรีภาพทางวิชาชีพ และวิชาการ

2.5 สัมพันธภาพระหว่างครูกับบุคคล หรือสถาบันอื่น ๆ ในสังคม

2.6 บทกำหนดโทษสำหรับผู้นิยมปฏิบัติฝ่าฝืนจรรยาบรรณ

3. ให้องค์การอาชีพครูออกใบอนุญาตประกอบอาชีพครู เพื่อให้ใ้ทุกคนที่มีความรู้
 ความสามารถเข้ามาสู่อาชีพครู และมีอำนาจถอนใบอนุญาตในกรณีที่ผู้ประกอบการอาชีพครูประพฤติบก
 พร่องนำความเสื่อมเสียมาสู่อาชีพครู ครูทุกคนทุกประเภทต้องมีใบอนุญาตประกอบอาชีพครู นอกจากนี้
 องค์การอาชีพครูจะมีข้อกำหนดเป็นอย่างอื่น

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การสร้างหลักประกันให้แก่อาชีพรู และให้ครูมีสถานภาพที่พึงพอใจที่จะรักษาระดับและบทบาทที่พึงประสงค์ไว้ได้นั้น แนวปฏิรูปการศึกษาโดยพยายามมุ่งปรับปรุงองค์การอาชีพรูเป็นประการสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะองค์การหรือสมาคมอาชีพรูในปัจจุบันคือ ครูสภา ไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของครูอย่างมีประสิทธิภาพได้ เพราะมีโครงสร้างที่แย้งกันในตัวเอง กล่าวคือ ครูสภาในฐานะและอำนาจหน้าที่ที่กระทรวงการกึ่งองค์การอาชีพรู ต้องทำหน้าที่สองประการซึ่งขัดแย้งกันคือ คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของครู แล้วยังเกี่ยวข้องกับเป็นผู้นำคัมภีร์ของครู โดยการพิจารณาความดีความชอบ และลงโทษเมื่อครูกระทำ ความผิด คณะกรรมการอำนวยการส่วนหนึ่งประกอบด้วย ผู้นำคัมภีร์ของครูระดับสูงในกระทรวงการศึกษาธิการ ได้แก่ รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง และอธิบดีกรมต่าง ๆ ครูสภาจึงแนวโน้มที่จะเป็นนายเหนือครูมากกว่าจะเป็นตัวแทนพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของครูอย่างแท้จริง²⁶ ครั้นต่อมาคณะกรรมการอำนวยการที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกครูสภา ก็ถูกยุบเลิกไปโดยพระราชบัญญัติกฎ พ.ศ. 2519* โดยมีกรรมการที่ปรึกษาของคณะกรรมการอำนวยการครูสภามาแทน ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการครูสภาจะแต่งตั้งจากตัวแทนสมาชิกครูสภากรุงเทพมหานครหนึ่งคน และผู้แทนสมาชิกครูสภาจาก เขตการศึกษาทุกเขตอีกเขตละหนึ่งคน นอกจากนี้อุปสรรคที่ทำให้ครูสภาไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของครูอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกประการหนึ่งก็คือ นอกจากครูสภาจะทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันอาชีพของครูแล้ว ยังทำหน้าที่ในด้านการบริหารงานบุคคลแทน ก.พ. สำหรับข้าราชการครู และ ก.จ. สำหรับข้าราชการส่วนจังหวัด ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้สอนประจำในสถานศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจและหน้าที่ในการ

²⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 141.

* พระราชบัญญัติฉบับนี้ ผ่านสภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519.

บริหารงานบุคคลนับได้ว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ที่คุรุสภาได้รับ เป็นกรณีพิเศษ เพราะเท่าที่ทราบกันยังไม่มีส่วนอำนาจใดในประเทศที่ได้รับอำนาจและหน้าที่²⁷ ในเมื่อคุรุสภามีฐานะอยู่สองฐานะเช่นนี้ ย่อมจะเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานของคุรุสภายุ่ยากขึ้น²⁸ และไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสถาบันอาชีพครูอันเป็นหน้าที่หลักของคุรุสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีผู้เสนอให้คุรุสภาได้ทำหน้าที่แต่เพียงสถาบันอาชีพครูแต่เพียงประการเดียว²⁹ และควรจะทำหน้าที่ที่เป็นหัวใจของสถาบันอาชีพ คือเป็นผู้พิจารณาออกใบอนุญาตการประกอบอาชีพครู และทำหน้าที่ตรวจตรามิให้ใคร ๆ ก็มาทำหน้าที่ครูได้ เว้นแต่คุรุสภาจะพิจารณาว่า บุคคลผู้นั้นสมควรที่จะเป็นผู้สอนอบรมสั่งสอนคนอื่นได้ จึงจะมีสิทธิที่จะประกอบอาชีพครู ซึ่งถือเป็นวิธีการยกฐานะของอาชีพครูให้เป็นอาชีพชั้นสูง เช่นเดียวกับอาชีพแพทย์ และอาชีพกฎหมาย ทั้งที่ครูทุกคนปรารถนา³⁰

จึงกล่าวได้ว่า แนวโน้มในอนาคต คุรุสภาจะเป็นองค์การอาชีพครูซึ่งจะมีบทบาทหน้าที่ในฐานะสถาบันอาชีพครูแต่เพียงประการเดียว และจะสามารถพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ของผูประกอบการอาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนปรับปรุงจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพให้เหมาะสมพิจารณาออกและถอนใบอนุญาตประกอบอาชีพครู เพื่อรักษาและส่งเสริมสถาบันครูให้มั่นคงก้าวหน้าสืบต่อไป ในปัจจุบันได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวตามแนวโน้มดังกล่าวบ้างแล้ว กล่าวคือในปี พ.ศ. 2519 คุรุสภาได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นในสำนักงานคุรุสภาเรียกว่า "หน่วยมาตรฐานวิชาชีพครู" หน่วยงานนี้มีหน้าที่สำคัญในการสรรหาข้อมูลที่จะจำเป็นต่อการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของคุรุสภา ทั้งในด้านการบริหารงานบุคคล และงานสถาบันวิชาชีพครู

²⁷ สมาน ริงสิโยภุชฺญ์, "คุรุสภากับหน้าที่ในการบริหารงานบุคคล" วารสารข้าราชการ 2 (กุมภาพันธ์ 2519), หน้า 8.

²⁸ สุทิน เอมะพัฒน์, คุรุสภา สถาบันวิชาชีพครู (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2509), หน้า 99.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

³⁰ สมาน ริงสิโยภุชฺญ์, เรื่องเดิม หน้า 14.

ความมุ่งหมายสุดขอบของหน่วยงานนี้คือ การสร้างสรรค์ให้ครูสภาเป็นสถาบันวิชาชีพครูอย่างแท้จริง³¹ การที่ครูสภาได้จัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้นนับว่าสอดคล้องกับหลักการตามแนวปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวแล้ว หน่วยงานนี้จะทำงานใดแลสมควรมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด เป็นสิ่งที่จะต้องติดตามดูความเคลื่อนไหวกันต่อไป

จากการที่สภาภาวะของครูสภาซึ่งเป็นองค์การอาชีพครูที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ปัญหาสำคัญของครูสภานั้นก็คือการที่ครูสภาต้องทำหน้าที่หลักทั้งสองฐานะควบคู่กันไป คือหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันอาชีพครูอีกประการหนึ่ง เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานของครูสภายุ่งยากขึ้น เมื่อพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของครูสภาดังกล่าวมาแล้วในบทก่อนจะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายสำคัญในการจัดตั้งครูสภาขึ้นมานั้น ก็เพื่อที่จะให้เป็น "สถาบันของวิชาชีพครู" ส่วนหน้าที่ในการบริหารงานบุคคล เป็นเพียงหน้าที่ที่ฝากให้ปฏิบัติแทน ก.พ. และ ก.จ. เท่านั้น ซึ่งหน้าที่ประการหลังนี้ครูสภามิได้มีอำนาจหน้าที่ใดเลยและไม่สามารถทำหน้าที่ที่ครอบคลุมไปถึงครูได้ทุกสังกัด ดังนั้น เพื่อให้ครูสภาสามารถปฏิบัติหน้าที่หลักของครูสภาได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ครูสภาจึงควรทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันอาชีพครูตามความมุ่งหมายเดิม แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ควรทำหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลสำหรับครู หน้าที่ที่เป็นหัวใจของสถาบันอาชีพ ได้แก่ การคุ้มครองมาตรฐานวิชาชีพ ส่งเสริมวิหะฐานะ รักษาคุณธรรม และจรรยาของวิชาชีพครู และออกใบอนุญาตประกอบอาชีพครู นั่นคือ การกำหนดให้ครูสภามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นหน่วยมาตรฐานการใช้ และมาตรฐานวิชาชีพครู โดยประสานงานร่วมกับฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องของกับอาชีพครูอีกสองหน่วย คือ หน่วยผลิตครู กับหน่วยใช้หรือบริหารงานบุคคลสำหรับครู ซึ่งอาจเขียนเป็นแผนภูมิให้เห็นชัดได้ ดังที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 5

³¹ วีระ คำวิเศษณ์, "หน่วยมาตรฐานวิชาชีพครู งานหลักของครูสภาในอนาคต" วิทยาสาร 33 (กันยายน 2519), หน้า 18.

แผนภูมิที่ 5 แสดงโครงสร้างของระบบอาชีพครู

การประสานงานตามแผนภูมิจะทำให้เกิดโครงสร้างของระบบอาชีพครูที่มีประสิทธิภาพ
 ทำให้การผลิตและการใช้ครูเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้จะเป็นวิธีการยกระดับฐานะให้ดีขึ้น
 กว่าเดิมและได้มาตรฐานอย่างแท้จริง

การบริหารงานบุคคลสำหรับครู

เนื่องจากในปัจจุบันนี้หน่วยบริหารงานบุคคลสำหรับครู หลายหน่วย แยกตามสังกัดก็ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน และหน่วยบริหารงานบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่มีเก็บบริหารเฉพาะข้าราชการครูอย่างเดียวนั้น ยิ่งทำหน้าที่บริหารงานบุคคลข้าราชการอื่นในสังกัดอีกด้วย ทำให้การออกระเบียบและวิธีการเกี่ยวกับการกำหนดอัตราเงิน ก่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง หรือ งานเกี่ยวกับบุคลากรต่าง ๆ แยกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน อันมีผลก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันระหว่างครูที่มีคุณสมบัติและความสามารถคล้ายคลึงกัน แต่อยู่ต่างสังกัดกัน นอกจากนี้ยังมีผลทำให้การบริหารงานบุคคลเป็นไปโดยผู้ที่ไม่เข้าใจลักษณะงานทางด้านการศึกษาอย่างแท้จริง จึงมักไม่เข้าใจคุณค่าของการเรียนการสอน พิจารณาความดีความชอบโดยอาศัยปริมาณงานด้านวัตถุ เช่น จำนวนนักเรียน จำนวนห้องเรียน อาคารเรียน ฯลฯ เป็นสำคัญ ทำให้การศึกษาไม่ก้าวหน้าในคุณภาพเท่าที่ควร

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารงานบุคคลสำหรับครู อยู่ในหมู่บุคคลในวงการศึกษานี้ และมีเพียงคณะกรรมการเดียว เพื่อให้ระเบียบเกี่ยวกับงานบริหารบุคคลเป็นแบบเดียวกัน ไม่เหลื่อมล้ำกันเหมือนในปัจจุบัน แนวปฏิรูปการศึกษาจึงได้กำหนดให้การบริหารงานบุคคลสำหรับครูระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ให้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ซึ่งทำหน้าที่คล้าย ก.พ. ของครูที่สอนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ทั้งที่เป็นครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ท้องถิ่น และกระทรวงส่วนกลาง³² คณะกรรมการข้าราชการครูนี้ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา เป็นประธาน ปลัดกระทรวงการศึกษา เลขาธิการ ก.พ. อธิบดีกรมบัญชีกลาง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการ หรือ หัวหน้าสำนักนโยบาย และแผนสำนักงานวิชาการ และสำนักงานจัดสรรงบประมาณ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการอีก 4 ท่าน ซึ่งรัฐมนตรี

³²วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ, เรื่องเดิม หน้า 198.

ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้แต่งตั้ง และมีเลขาธิการ ก.ค. เป็นกรรมการและเลขานุการ สำหรับในจังหวัดต่าง ๆ นั้น จะมี อ.ก.ค. จังหวัดรับผิดชอบ³³

บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการข้าราชการครู มีดังนี้

1. มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดระเบียบแบบแผน ข้อบังคับขึ้นใช้สำหรับข้าราชการครู โดยเฉพาะ

2. มีหน้าที่ในการคัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง พิจารณาความดีความชอบ เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือลงโทษข้าราชการครู

3. ร่วมปรึกษาหารือค่านิยมโยบาย และแผนบริหารงานบุคคลกับองค์การอาชีพ³⁴ นอกจากขอเสนอตามแนวปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนี้แล้ว ก็ได้มีการสมมนาแทนคุรุสภาทั่วประเทศและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาแขนงต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยครู ระหว่างวันที่ 19 - 23 มกราคม 2519 ณ สว่างศิวิลาส ผลการสมมนาที่ประชุมได้เห็นพ้องต้องกันให้จัดตั้ง "สภาครูแห่งชาติ" ทำหน้าที่ควบคุมนโยบายและการเงินของคุรุสภาตั้งแต่เดิมจนอำนาจทั้งหมดอยู่ที่คุรุสภาทั้งสิ้น นอกจากนั้น สภาครูแห่งชาติยังมีหน้าที่บริหารครูอย่างเต็มที่แทนคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เพื่อให้การบริหารงานครูบรรลุเป้าหมาย และสภาครูแห่งชาตินี้จะมาจากการเลือกตั้ง จากสมาชิกคุรุสภาทั่วประเทศ ทำหน้าที่ครั้งละ 3 - 4 ปี ที่ประชุมได้มีมติอีกประการหนึ่งก็คือ ทำให้คุรุสภาพ้นจากการครอบงำของกระทรวงศึกษาธิการโดยการให้คณะกรรมการคุรุสภาส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้ง โดยแต่เดิมที่แต่งตั้งอธิบดีทุกคนในกระทรวงศึกษาธิการเข้ามาเป็นกรรมการ ลดลงไปเหลือเพียงอธิบดีที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และจะเชิญผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเข้าร่วมด้วย เช่น สำนักงานงบประมาณ กระทรวงมหาดไทย องค์การบริหาร

³³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

³⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 149.

ส่วนจังหวัด เป็นต้น³⁵

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพครู เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของครู ปรากฏว่าดังนี้

1. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า ควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขจำนวนร้อยละ 74 ผู้ที่เห็นควยอย่างยังมีจำนวนร้อยละ 11 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นควยมีจำนวนร้อยละ 15

2. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า สรรพมืองคการบริหารงานบุคคลของครู ขึ้นโดยเฉพาะแยกเป็นอิสระไม่ขึ้นกับ ก.พ. หรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นควรให้มีจำนวนร้อยละ 71 ผู้ที่เห็นควยอย่างยังมีจำนวนร้อยละ 6 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นควยควรให้มีจำนวนร้อยละ 23

3. เกี่ยวกับความเห็นที่ว่า ควรแยกระบบบริหารการศึกษาให้เป็นอิสระจากระบบราชการ เพื่อเป็นทางที่จะช่วยส่งเสริมอาชีพครูให้ก้าวหน้า หรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นควยให้แยกมีจำนวนร้อยละ 44 ผู้ที่ไม่เห็นควยมีจำนวนร้อยละ 37 และผู้ที่ไม่เห็นควยอย่างยังมีจำนวนร้อยละ 19

ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้ทราบความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพครูได้ว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจะควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 ให้เหมาะสมกับกาลสมัย และควรมืองคการบริหารงานบุคคลของครู ขึ้นโดยเฉพาะแยกออกจาก ก.พ. สำหรับความคึกที่จะแยกระบบการศึกษาให้เป็นอิสระจากระบบราชการนั้น กลุ่มที่ไม่เห็นควยมีจำนวนมากกว่ากลุ่มที่เห็นควยเล็กน้อย ซึ่งแสดงว่ายังมีครูและผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพครูพอใจที่จะผูกพันอยู่กับระบบราชการดังเช่น ในปัจจุบันอยู่มาก ผลการสัมภาษณ์นี้ย่อมสอดคล้องกับแนวทางปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานบุคคลของครูดังที่กล่าวมาแล้ว

³⁵"คลังสภาครูแห่งชาติ" ทอนอำนาจคุรุสภา" ประชาชาติรายวัน 549 (31 มกราคม 2519), หน้า 1, 12.

จากที่กล่าวมานี้ ทำให้พอจะเห็นแนวโน้มของระบบบริหารงานบุคคลสำหรับครูในอนาคตได้ว่า จะมีการซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยบริหารงานบุคคลสำหรับครูระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ที่สังกัดอยู่ในหน่วยราชการทั้งส่วนท้องถิ่น และส่วนกลาง ขึ้นโดยเฉพาะ แยกเป็นอิสระจาก ก.พ. และคุรุสภา ซึ่งอาจจะเรียกว่า "คณะกรรมการข้าราชการครู" (ก.ค.) หรือ "สภาครูแห่งชาติ" โครงสร้างขององค์กรนี้จะประกอบไปด้วย ผู้แทนที่ครูเลือกตั้งขึ้นมา ผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับครู และผู้แทนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีผลทำให้การบริหารงานบุคคลสำหรับครูเป็นระเบียบแบบแผนในแนวทางเดียวกันมากขึ้น ไม่หลวมล้าก้ามากเหมือนเช่นในปัจจุบัน

สำหรับครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ หรือในสถานศึกษาเอกชน แนวปฏิรูปการศึกษา ก็ได้กำหนดให้รัฐจกประกันสิทธิ และสวัสดิการให้ทัดเทียมกับครูของรัฐดังนี้³⁶

1. กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสถานศึกษาเอกชนที่จะปรับปรุงใหม่ให้มีสัญญาการเป็นครู เกณฑ์การจ้าง เกณฑ์อัตราเงินเดือน และความก้าวหน้าของครู และให้สถานศึกษาเอกชนจกสวัสดิการให้กับครูให้ทัดเทียมกับระบบบริหารงานบุคคลของครูของรัฐ
2. วางโครงการระยะยาว เพื่อส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพของครูสถานศึกษาเอกชนในการสอน และส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการดังนี้
 - 2.1 จัดให้มีนโยบายอรรถมครุประจำการ เพื่อให้ได้ปรับปรุงหน้าที่ที่ก่าดังกระทำอยู่ เช่นเดียวกับครูของรัฐ
 - 2.2 จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อแสวงหาทางพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ และมีความก้าวหน้าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ
3. กำหนดให้ครูสถานศึกษาเอกชนเป็นสมาชิกขององค์การอาชีพครู
แนวปฏิรูปการศึกษาเกี่ยวกับครูโรงเรียนราษฎร์ดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้ในอนาคต ดังจะเห็นได้ว่า เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงหลักการบางประการให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการ

³⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 182 - 183.

ศึกษาบ้างแล้ว กล่าวคือ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2518 กำหนดให้การคุ้มครองการทำงานเกี่ยวกับแม่ และข้อกำหนดสัญญาราชการเป็นครูใหญ่ หรือครู เวลาทำงานของครูใหญ่หรือครู การร้องทุกข์และการประนีประนอมข้อขัดแย้งระหว่างครูใหญ่หรือครูกับเจ้าของ ตลอดจนการจัดกองทุนสงเคราะห์ และการสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ครูใหญ่ และครู อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้เอง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการคุ้มครองการทำงานของครูใหญ่และครูโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2520 ขึ้น ซึ่งทำให้ครูโรงเรียนราษฎร์ได้รับการคุ้มครองในเรื่องสิทธิหน้าที่ และผลประโยชน์ในการทำงาน ค่อนข้างกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก

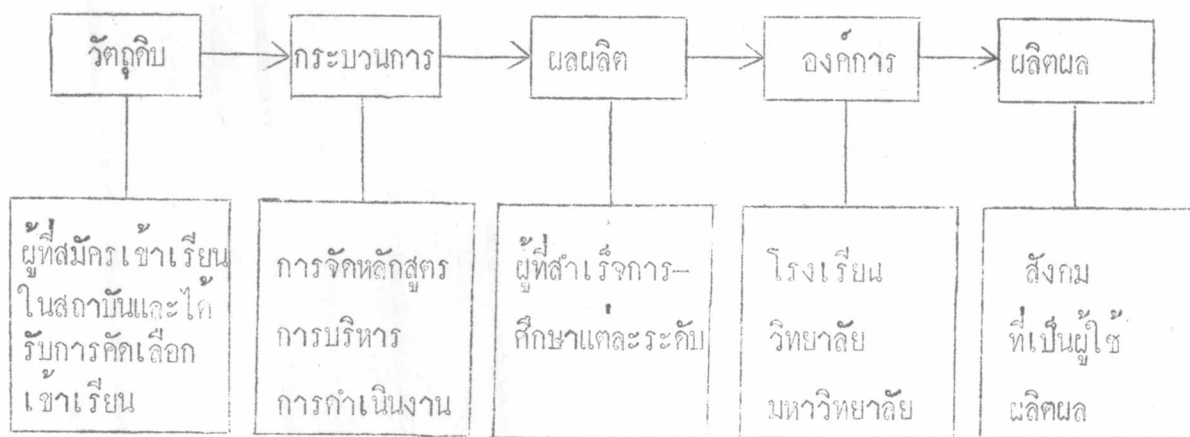
การพัฒนาไปสู่อาชีพชั้นสูง

จากที่ได้พิจารณาพัฒนาการอาชีพครูในฐานะวิชาชีพชั้นสูงมาแล้วนั้น แม้จะพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน อันเป็นสาระสำคัญของวิชาชีพชั้นสูง กล่าวคือ ด้านสมาคมอาชีพครู ด้านการฝึกหัดครู และด้านจรรยาบรรณแห่งอาชีพครู ซึ่งอาจนับได้ว่า อาชีพครูในประเทศไทยได้วิวัฒนาการมาถึงขั้นที่เป็นวิชาชีพชั้นสูงแล้วก็ตาม การที่จะถือว่าอาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงหรืออาชีพชั้นสูงได้โดยสมบูรณ์นั้นจำเป็นจะต้องพิจารณารายละเอียดถึงองค์ประกอบทางด้านการผลิตครู และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ความสัมพันธ์ไปทั่วๆ กัน จึงจะได้แยกพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การผลิตครู ระบบการผลิตครูนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการยกระดับอาชีพครู การผลิตครูที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้ครูที่ดีเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมอันหมายถึงการยกระดับฐานะแห่งอาชีพครูให้สูงขึ้นด้วย การผลิตครูที่มีประสิทธิภาพมิใช่แต่จะพิจารณาเฉพาะวิธีการฝึกอบรม หรือความรู้ความสามารถของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเท่านั้น แต่จะ

ต้องพิจารณากระบวนการผลิตครูทั้งระบบ (System Approach) กันทีเดียว เกี่ยวกับระบบการผลิตเพื่อเตรียมครูออกไปสู่สังคม เจริญผล สุวรรณโชติ³⁷ ได้แสดงเป็นแผนภูมิไว้ดังที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงระบบการผลิตครูเพื่อเตรียมครูออกไปสู่สังคม

³⁷ เจริญผล สุวรรณโชติ, การผลิตครู หรือการฝึกหัดครู เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง "แนวโน้มของการฝึกหัดครู" ณ โรงแรมเอเชียพัทยา, 8 - 10 ตุลาคม 2519, ฉบับที่ 9, (อัครสำเนาะ), หน้า 1.

ตามแผนภูมินี้ วัตถุประสงค์ที่เข้ามาสู่สถาบันการศึกษาเพื่อมากระบวนการผลิตได้แก่ ผู้ที่สมัครเข้ามาเรียนในสถาบันฝึกหัดครู และได้รับการคัดเลือกเข้าเรียน วัตถุประสงค์นี้จะต้องได้รับการคัดเลือกมาอย่างถี่ กังที่ เจริญผล สุวรรณโชติ กล่าวไว้ว่า "... ถ้าเราถือว่าครูและนักการศึกษาคือวิชาชีพหนึ่ง เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ตัววัตถุประสงค์จึงควรได้รับการจัดสรรตามกระบวนการและปรัชญาของวิชาชีพเป็นอย่างดีพอที่จะสามารถเป็นผลผลิตที่ออกไปสนองความต้องการของสังคมและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ..."³⁸

สำหรับด้านกระบวนการนั้น สถาบันฝึกหัดครูก็จะต้องจัดกระบวนการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการฝึกหัดครู ซึ่งประกอบด้วย การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพของสังคม และลักษณะของการใช้ผลผลิต การบริหารงานที่มีลักษณะเป็นสถาบันอุดมศึกษา การจัดการองค์การในสถาบันที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินผลที่เชื่อถือได้ หากได้วัตถุประสงค์ที่ผ่านกระบวนการผลิตที่เหมาะสมจากสถาบันฝึกหัดครู กยอมส่งผลให้ได้ผลผลิต คือครูที่มีประสิทธิภาพ และมีความสามารถอยู่ในขั้นที่ถือว่า เป็นครูชั้นอาชีพได้อย่างแท้จริง

การผลิตครูของไทยเท่าที่นำมาจนถึงปัจจุบัน ยังไม่อาจนับได้ว่าเป็นระบบของการผลิตครูชั้นอาชีพ เพราะวัตถุประสงค์หรือผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเรียนในสถาบันฝึกหัดครูยังไม่มีคุณภาพได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานที่จะคัดเลือกเรียนที่เหมาะสมกับวิชาชีพอย่างแท้จริง และผู้เรียนส่วนมากมักจะมาสมัครเข้าเรียน เพราะคิดว่าไม่สามารถจะเข้าเรียนในระดับอื่นได้ การรับผู้จบประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 3) เข้ามาเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่ามาตรฐานความรู้ของผู้เข้าเรียนในสถาบันการฝึกหัดครูยังอยู่ในระดับต่ำ การผลิตครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ซึ่งได้เริ่มเปิดหลักสูตรนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 และยังคงมีการผลิตอยู่ในวิทยาลัยครูทุกแห่งในปัจจุบัน ถือว่าการผลิตคนในระดับนี้เป็นระดับการใช้แรงงานมากกว่าจะเป็นระดับวิชาชีพ (Professional Level) ซึ่งมีผลทำให้การจัดองค์การและการบริหารในสถาบันฝึกหัดครูในระดับวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นกระบวน

การของการจัดการศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษา ระบบการฝึกหัดครูชั้นอาชีวศึกษา
ควรจะเป็นระบบของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือกล่าวได้ว่า สถาบันฝึกหัดครูผู้
ทำหน้าที่เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษานั้นเอง

พิจารณาคำหลักสูตรการฝึกหัดครูของไทย จากรายงานของ UNESCO เมื่อปี พ.ศ.

2513 ปรากฏว่า หลักสูตรการฝึกหัดครูของไทย มีข้อบกพร่องดังนี้

1. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ได้ไว้
2. บรรจุเนื้อหาวิชาในหลักสูตรมากเกินไป
3. เนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกันในหลาย ๆ วิชา
4. ไม่ค่อยมีเนื้อหาสาระในหลายวิชา และวิชาเหล่านี้ไม่ค่อยสัมพันธ์กัน
5. นักศึกษาไม่ใคร่เรียนวิชาเอกลึกซึ้งมากนัก
6. เนื้อหาวิชาการศึกษาไม่สะท้อนไปทางสภาพความเป็นจริงของประเทศไทย
7. วิชาการระเบียบวิธีสอนมักเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป และเป็นนามธรรมมาก
8. ผลผลิตไม่สอดคล้องกับวิชาชีพ หรือมาตรฐานที่ตั้งไว้³⁹

ธีระ รุญเจริญ⁴⁰ กล่าวถึงหลักสูตรการฝึกหัดครูของไทยว่า "... เป็นแบบดั้งเดิมที่
ใช้มาเป็นเวลานาน (Traditional Curriculum) โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็นหลายระดับ
ไม่จบในตัว เน้นเนื้อหาวิชาโดยไม่สัมพันธ์กับการสอนนัก และอัตราส่วนของวิชาการศึกษาน้อย..."

³⁹Gordon J. Guiton and A Tantai, Thailand : Teacher Education
(Paris : UN ESCO Head Quarters, 1970), P. 80.

⁴⁰ธีระ รุญเจริญ, แนวทางเกี่ยวกับการฝึกหัดครูของไทย เอกสารประกอบการ
สัมมนา เรื่อง " แนวใหม่ของการฝึกหัดครู" ณ โรงแรมเอเชียพญา, ฉะเชิงเทรา,
20 - 22 เมษายน 2520, (อัคราเนา), หน้า 3.

หลักสูตรสำหรับการฝึกหัดครูเพื่อผลิตครูชั้นอาชีพ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ
ดังนี้⁴¹

1. วิชาสามัญ (General Education) เป็นวิชาที่ครูจะต้องทราบ เน้นในเรื่อง
ของมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เช่น มานุษยวิทยา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
สังคมวิทยา

2. วิชาการศึกษา (Professional Education) เป็นวิชาสำคัญของการ
ฝึกหัดครู จะต้องกำหนดไว้ให้เป็นวิชาชีพที่ผู้เป็นครูทุกคนจะต้องทราบ วิชาการศึกษานี้ ได้กำหนด
ไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของวิชาการศึกษา หลักการศึกษาปรัชญาการศึกษา
ซึ่งเป็นพื้นฐานทางวิชาชีพ (The Foundation of Professional Education)

(2) วิชาที่ใช้ในการสอน ในรายวิชาการศึกษาคงต้องเรียนเกี่ยวกับผู้เรียน
และกระบวนการแห่งการเรียนรู้ (The learner and the learning process)
โรงเรียนในลักษณะของสถาบันแห่งสังคม (School as a social institution)
และบทบาทการสอน (Teaching Act) หรือวิชาเฉพาะ (Specific of
Professional Education)

3. วิชาที่มีความสัมพันธ์กับการสอนในโรงเรียน (The teaching Field)
เนื้อหาวิชานี้จะเน้นหนักในเรื่องความสำคัญของการเตรียมตัวบุคคลที่จะออกไปเป็นครู ซึ่งจะเน้น
ในรายวิชาวิธีการสอนหรือรายวิชาบุคลิกภาพของเด็กในแต่ละระดับอายุ

⁴¹เจริญเดช สุวรรณโชติ, การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม เอกสารประกอบการ
สัมมนา เรื่อง "แนวใหม่ของการฝึกหัดครู" ณ โรงแรมเอเชียพัทยา, 8 - 10 ตุลาคม 2519,
(ฉบับที่ 9), (อัครสำเนา), หน้า 17.

นอกจากนี้แล้ววิชาที่สำคัญที่สุดที่นักเรียนครูจะต้องศึกษาได้ ฝึกฝนและฝึกฝนคือ วิชาการฝึกสอน (Student teaching) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญสุดท้าย ที่จะต้องกำหนดให้นักเรียนครูต้องได้รับการฝึกฝน

ดังนั้นในหลักสูตรการฝึกหัดครูจึงควรประกอบด้วยลักษณะทั้งกล่าว ผลิตภัณฑ์ได้จากสถาบันฝึกหัดครูคือตัวผู้เรียนที่แสดงออกมาเมื่อสำเร็จการศึกษา แล้วก็คือ จะต้องเป็นแพ่งไว้ซึ่งความรู้ (Scholar) และจะต้องเป็นผู้คลั่งวิชาที่ครู (Teaching Profession)⁴²

นอกจากจะจัดหลักสูตรการฝึกหัดครูโดยคำนึงถึงองค์ประกอบดังกล่าว เพื่อให้ได้ครูที่ผลิตได้มีสมรรถภาพในการเป็นครูอย่างสมบูรณ์ตามความต้องการของสังคม ควรจะได้อำนาจการฝึกหัดครู โดยใช้โครงการเสริมสร้างสมรรถภาพพื้นฐานการเป็นครู (Competency - Based Teacher Education) การจักรระบบการฝึกหัดครูดังกล่าวนี้ ควรมีการวิเคราะห์หาสมรรถภาพพื้นฐานในการเป็นครูได้แก่ สมรรถภาพด้านใดบ้าง แล้วจัดโครงการเสริมสร้างสมรรถภาพเหล่านั้นเข้าในระบบของการฝึกหัดครู

เกี่ยวกับสมรรถภาพในการเป็นครู สาโรช บัวศรี⁴³ กล่าวไว้ว่าที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี
2. สามารถ อบรม แนะนำ และปกครองได้เป็นอย่างดี
3. สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี
4. สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี
5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ

⁴²เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

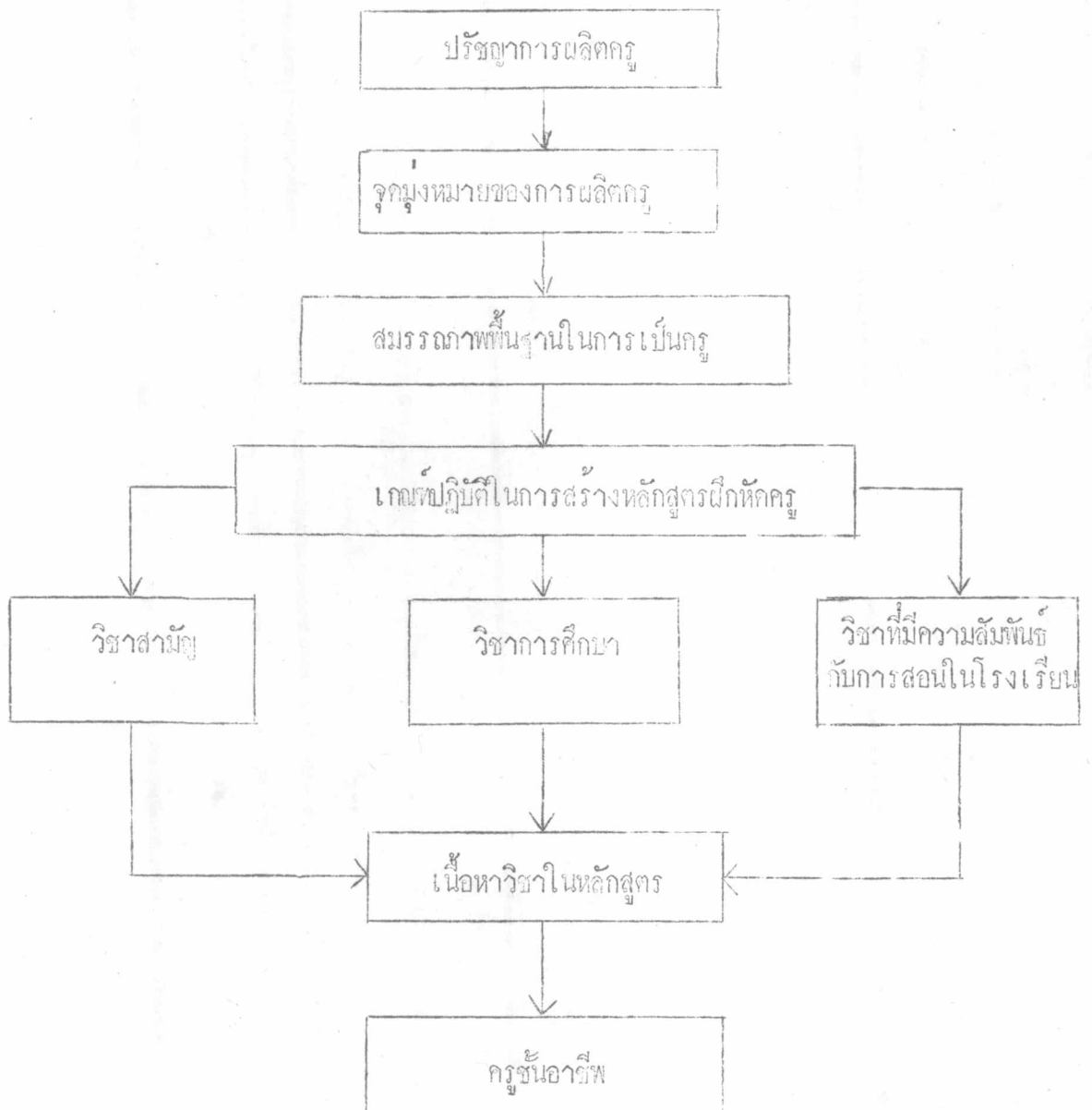
⁴³สาโรช บัวศรี, คำปราศรัยของนายสาโรช บัวศรี อธิบดีกรมการฝึกหัดครู เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 118, หน่วยศึกษานิเทศกรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514), หน้า 48.

เฉลียว บุรีภักดิ์⁴⁴ และคณะได้ทำการวิจัยลักษณะของครูที่ดี ปรากฏผลการวิจัยว่า ลักษณะของครูที่ดีจะต้อง มีความรู้ดี สอนดี สุขภาพดี ประพฤติดี และมีน้ำใจประชาชนไทย บทบาทของการ เป็นครูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้บทบาทและการแสดงออกของครูเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม เกิดผลดีต่อการศึกษา ควรจะได้มีการกำหนดว่า ครูควรมีสมรรถภาพที่จำเป็นอย่างไรบ้าง เท่าที่นิยามการฝึกหัดครูไม่ได้เน้นในความสัมพันธ์ข้อนี้ ข้อคิดและผลการวิจัยสามที่กล่าวมา หากจะได้พิจารณามานำมาใช้ในการ เสริมสร้างสมรรถภาพพื้นฐานการเป็นครูในระบบการฝึกหัดครู ก็จะทำให้สามารถผลิตครูที่มีสมรรถภาพสูงและเป็นครูชั้นอาชีพได้ อย่างแท้จริง ดังนั้นการสร้าง หลักสูตรฝึกหัดครู เพื่อผลิตครูชั้นอาชีพจึงควรมีกระบวนการดังปรากฏในแผนภูมิที่ 7

⁴⁴ เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ, เรื่องเกม หน้า 368.

แผนภูมิที่ 7

แสดงกระบวนการสร้างหลักสูตรคณิตศาสตร์

2. สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแม้ว่าเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาของอาชีวศึกษาไปสู่อารีย์พหุวัฒนธรรมได้กล่าวมาแล้วว่า ระบบการฝึกหัดครูชั้นอาชีวศึกษาควรจะเป็นระบบการจัดศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถ้าได้มีการผลิตครูในระดับปริญญาตรี และระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาโทมากขึ้น ประกอบกับจำนวนครูประจำการของประเทศมีคุณภาพในระดับดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ ก็จะเป็นการช่วยยกระดับอาชีวศึกษาให้เป็นการศึกษาชั้นสูงได้อย่างแท้จริง สภาพการณ์ดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นไปได้อย่างไรเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไม่อำนวย กล่าวคือ ยังมีความต้องการครูระดับประกาศนียบัตรอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในชนบทและท้องถิ่นทุรกันดาร และภาวะเศรษฐกิจของประเทศยังไม่ดีพอที่จะจ้างครูระดับปริญญาหรือสูงกว่านั้นเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 (2520 - 2524) จึงได้กำหนดนโยบายการผลิตครูไว้ประการหนึ่งว่า "ผลิตครูชนบท และอบรมวิชาครูระยะสั้นแก่ผู้มีวิชาความรู้ในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้ช่วยสอนในระดับที่ท้องถิ่นมีความต้องการตามความจำเป็นของสภาพสังคม และเศรษฐกิจซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้มีความรู้เฉพาะหลายด้านอย่างกว้างขวาง"⁴⁵ ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 4 (2520 - 2524) ก็ได้กำหนดเป้าหมายด้านปริมาณของการผลิตครูระดับประกาศนียบัตรไว้สอดคล้องกัน กล่าวคือ ในต้นปีของแผน ฯ จะมีนักศึกษาระดับ ป.กศ. จำนวนทั้งสิ้น 27,520 คน และจะมีนักศึกษาระดับ ป.กศ. สูง จำนวนทั้งสิ้น 32,940 คน ในปีสุดท้ายของแผน ฯ จำนวนนักศึกษาระดับ ป.กศ. จะลดลงเหลือ 5,000 คน หรือลดลงร้อยละ 82 ส่วนจำนวนนักศึกษาระดับ ป.กศ. สูง จะมีเพิ่มขึ้นเป็น 53,370 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 38⁴⁶

⁴⁵ กรมการฝึกหัดครู, กระทรวงศึกษาธิการ. นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 (2520 - 2524) (อัครสำเนาะ), 2520, หน้า 2.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 6 - 7.

ตัวเข้ดก้งกถวแสดงโ้ให้เห็นได้ว่ สดกบ้นการเฝีกักครฐย้งจ้่าเป็นท้งผลัดครฐระกัับประ -
 กาศนเียบ้กร ซึ่งโ้เก้ ปร.กศ. แะ ปร.กศ. สู้ อี้กจ้ำนวนน้ไม่ห้อยในว้งระยะของแผนพ้ฒนา
 เทรษกรฐกัแะว้งกมแห่งชาตึระยะที่ 4 ประเทศย้งมีความจ้่าเป็นท้จะท้งใช้ครฐประกาศนเียบ้กรอยู่
 จ้่าระยะท้ง นอกลงน้ในถวะที่ผู้มีวุฒิกฐย้งว่างงานอยู่เป็นจ้ำนวนมาก* ก้ย้งมีการบรรจู้ไม่มี
 วุฒิกฐในโรงเรี้นประเภทต้ง ๑ อยู่เสมอ ด้งปรกฏว่ ในปี พ.ศ. 2515 มีครฐท้ไม่มีวุฒิกฐ
 ห้อมีวุฒิต้่ากว่ ปร.กศ. อยู่ด้ง 80,590 คน ซึ่งส่วนท้ใหญ่เป็นครฐโรงเรี้นประเภท 48,830
 คน แะครฐในโรงเรี้นราษฎร 26,525 คน⁴⁷ สภากการถ้ก้งกถวแสดงน้ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อ
 ความพยายามท้จะยก ระกัับอาชีพรฐให้เป็นอาชีพน้สูงน้เป็นอย้งมาก

จากท้ได้พิจารณาต้งแต่นจะเห็นได้ว่ องกประกอบห้อบ้จ้่าจ้่าค้ค้ท้มีผลต่อการยก
 ระกัับอาชีพรฐให้เป็นอาชีพน้สูงน้มี 3 ประการ

1. สมากมอาชีพรฐ มีมทวาทส้สำคัญเก้ยว้กับการก้่าหนดมาตรฐานการเข้าสู้อาชีพ
 การก้่าหนดจรรยาบรรณแห่งอาชีพรฐ แะการรักษาสถิตินน้ของประโยชน้ของสมากกั ตลอดจนน้ของอาชีพรฐ
 ให้ก้่าหนดน้ก้งย้ง ๑ ขึ้นไป

*จากการสำรวจของกรมการเฝีกักครฐ เมื่อเค้อนตุลาคม 2518 ปรกฏว่ ผู้มีวุฒิกฐท้ย้ง
 ว่างงานอยู่ท้งจ้งท้ว้ รว้ท้งสิ้นจ้ำนวน 16,668 คน เป็นผู้มีวุฒิ ปร.กศ. จ้ำนวน 13,461 คน
 (ประะมาณ 81 %) วุฒิ ปร.กศ.สูง จ้ำนวน 1,381 คน (ประะมาณ 11 %) นอกน้เป็นน้ได้รับวุฒิ
 อ้น ๑ โปรครฐรายละเอียกได้จากน้จ้่ารายงานผลการสำรวจผู้ได้รับวุฒิกฐท้ย้งว่างงาน จ้่ารวจ
 โดยกองแผนงานกรมการเฝีกักครฐ

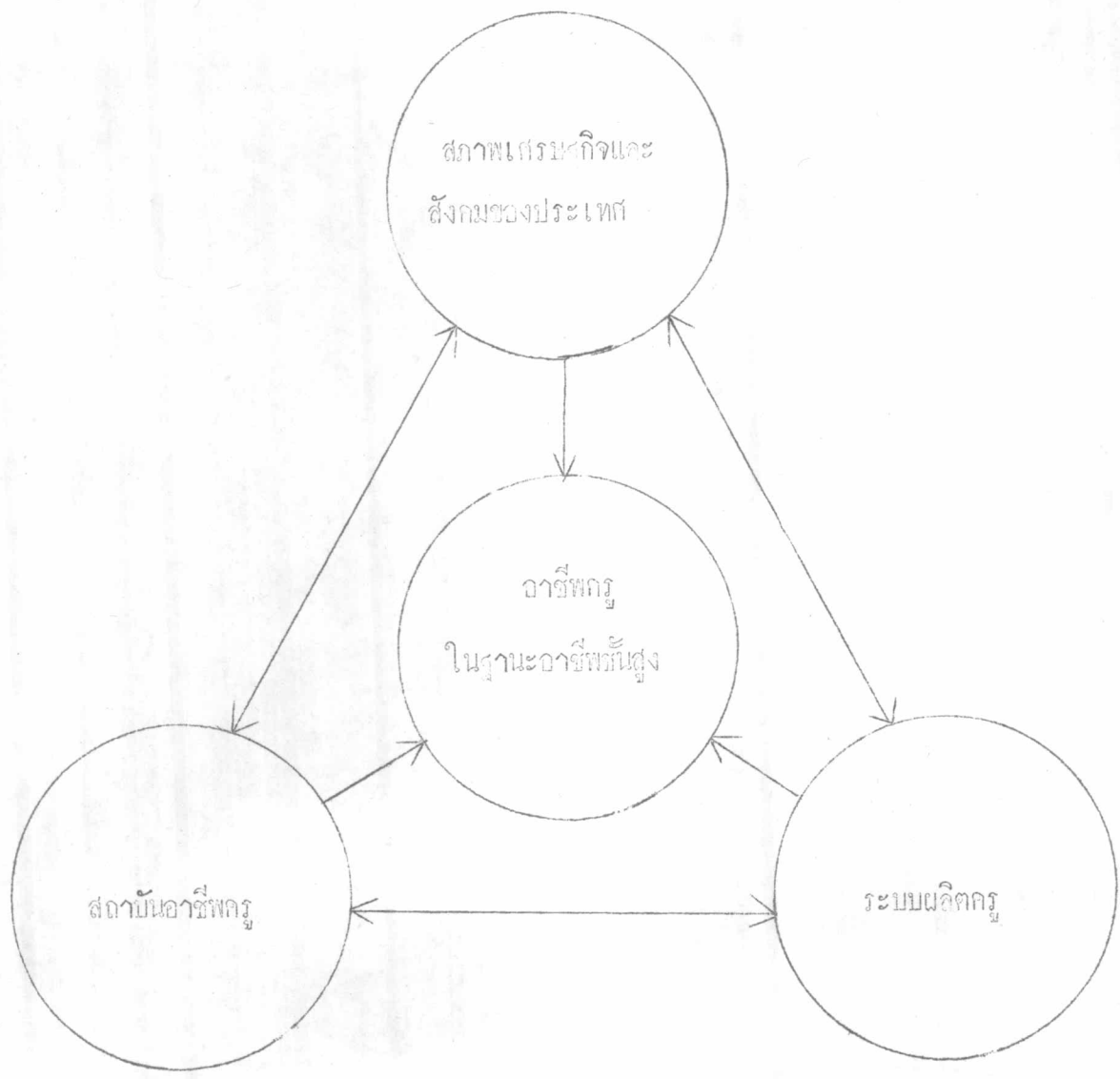
⁴⁷ วางพ้ฒนาเพื่อปฏิรูปการก้่าศึกษา, คณะกรมการเร้ืองเค้ิม หน้า 140.

2. กระบวนการผลิตครู มีบทบาทสำคัญในการผลิตคนเข้าสู่อาชีพครู และการค้นคว้าวิจัย เพื่อก่อให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาครูหรือวิชาการศึกษา

3. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีส่วนสำคัญในการรับบรรจุครูเข้าทำงาน ตลอดจนการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับครู

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ดังกล่าว ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีผลต่อการยกระดับอาชีพครู

ปัจจุบันแม้จะมีอุปสรรคและสภาพการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการยกระดับฐานะของอาชีวศึกษา
สู่วิชาชีพชั้นสูงหลายประการ ทั้งกล่าวมาแล้วก็ตาม ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงในหลายประการที่
แสดงให้เห็นได้ว่า อาชีวศึกษาในประเทศไทยกำลังพัฒนาไปสู่ฐานะของอาชีพชั้นสูงอย่างจริงจังยิ่ง
กว่าที่เคยเป็นมา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ได้แก่

1. การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติฉบับนี้
มีผลทำให้วิทยาลัยครูในสังกัดของกรมฝึกหัดครู ซึ่งเป็นแหล่งผลิตครูออกไปสอนทั่วประเทศเป็น
ส่วนใหญ่ ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นสถานบันอุดมศึกษา มีหน้าที่ผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี และหน้าที่
อื่น ๆ เช่นเดียวกับสถานบันอุดมศึกษาทั่วไป การที่วิทยาลัยครูได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นสถานบัน
อุดมศึกษาทั้งกล่าวนี้นี้ ย่อมมีผลทำให้ระบบการจัดการศึกษา ระบบการบริหารและอื่น ๆ ได้รับการ
ปรับปรุงให้เหมาะสมกับฐานะของสถานบันอุดมศึกษาตามไปด้วย จึงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้ง
สำคัญในกระบวนการผลิตครู

2. กรมการฝึกหัดครูได้ปรับปรุงหลักสูตร การฝึกหัดครูขึ้นใหม่ สภาการฝึกหัดครูได้
พิจารณาเห็นสมควรให้ใช้ได้เมื่อปี พ.ศ. 2519 แนวทางในการจัดทำหลักสูตรใหม่นี้ ได้เริ่มต้น
โดยพิจารณาถึงแนวโน้มทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีต่อการฝึกหัดครูในด้านต่าง ๆ ดังนี้

สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชนบทและเมือง

สภาพการดำรงชีพทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันการปกครอง การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา จารีต

ความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประชากร

ความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอกที่มีต่อแนวคิด ค่านิยม

ปรัชญาและวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา นโยบาย ปัญหาการศึกษา ผลการวิจัยทางการ

ศึกษาโดยทั่วไป และของการฝึกหัดครู

ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้หลักสูตรฝึกหัดครูได้สนองความต้องการของสังคมอย่างจริงจัง
สำหรับการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ก็ได้จัดเป็นกลุ่มวิชา 4 กลุ่มรวมกันไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต

โดยมีสัดส่วนของกลุ่มวิชา คือ วิชาพื้นฐาน 38 หน่วยกิต วิชาที่พหุ 42 หน่วยกิต วิชาเฉพาะ (เอก - โท) 49 หน่วยกิต และวิชาเลือกอื่น ๆ อีก 6 หน่วยกิต⁴⁸

หลักสูตรการฝึกหัดครูใหม่นี้สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เป็นสำคัญ จึงน่าจะเป็นหลักสูตรที่จะช่วยผลิตครูที่มีคุณภาพเมื่อออกไปรับใช้สังคมได้ดีกว่าหลักสูตรเดิม

3. ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ได้กำหนดเป้าหมายค่าปริมาณแสดงให้เห็นชัดเจนว่า จะลดจำนวนนักศึกษาฝึกหัดครูระดับ ป.กศ. ในตลอดช่วงระยะของแผน ฯ นี้ จนกระทั่งในปีการศึกษา 2525 ก็จะเลิกรับนักศึกษาฝึกหัดครู ป.กศ. โดยสิ้นเชิง และเปิดการศึกษาฝึกหัดครูระดับ ป.กศ. ขั้นสูง หลักสูตรใหม่ ให้เป็นการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจะเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้นตลอดช่วงของแผน ฯ รวมทั้งนั้นก็ขยายการฝึกหัดครูระดับปริญญาตรีให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายจำนวนนักศึกษาในต้นปีของแผน ฯ คือปีการศึกษา 2520 จำนวนทั้งสิ้น 2,280 คน ในปลายปีของแผน ฯ คือปีการศึกษา 2524 จะมียอดรวมทั้งสิ้น 4,960 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 59⁴⁹ การเพิ่มจำนวนนักศึกษาฝึกหัดครูระดับปริญญาตรีมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นนี้ เป็นการยกระดับมาตรฐานการผลิตครูให้สูงขึ้น และเป็นการช่วยสร้างครูชั้นอาชีพใหม่จำนวนมากขึ้นด้วย เช่นเดียวกัน

⁴⁸ สภาการฝึกหัดครู, หลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ. 2519 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519), หน้า 7.

⁴⁹ กรมการฝึกหัดครู, กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สำหรับการฝึกหัดครูระดับ ป.กศ. ซึ่งจะเลิกผลิตนั้น ก็นับเป็นการสมควรยิ่ง เพราะจากการวิจัยของกรมการฝึกหัดครูร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ⁵⁰ เมื่อปี พ.ศ. 2519 เรื่อง "การติดตามผลการฝึกหัดครู" ปรากฏผลว่า ทักษะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีต่อครู ป.กศ. ทำกว่าครูโดยทั่วไปและครู ป.กศ. สูง ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรอาชีพครู ความเอาใจใส่แก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน ความไว้วางใจได้ การเสียสละเวลาเพื่ออาชีพ และการวางตัวให้เป็นที่น่าเชื่อถือในชุมชน นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาในแง่หลักสูตรซึ่งเป็นหลักสูตรชั่วคราว และวุฒิภาวะของผู้จบการศึกษา ป.กศ. แล้ว ไม่เป็นไปในทางสนับสนุนให้มีการผลิตครู ป.กศ. โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าสมควรจะได้เลิกการผลิตครู ป.กศ. เสีย แล้วหันมารับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าฝึกอบรมในอาชีพครู เน้นหนักในการผลิตครู ป.กศ. สูงและครูระดับปริญญาเท่านั้น

4. การจัดตั้งหน่วยมาตรฐานอาชีพครู กุรุสภาได้จัดตั้งหน่วยมาตรฐานอาชีพครูขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2519 หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานใหม่ในสำนักงานคุรุสภา โดยแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกวางแผนและประเมินผล และแผนกส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู งานของแผนกแรกเป็นงานสนับสนุนงานของแผนกหลัง ซึ่งเป็นงานหลักของหน่วยมาตรฐานวิชาชีพครู ขอบข่ายงานในหน้าที่ของแผนกส่งเสริมวิชาชีพครูมีดังนี้

- 1) เตรียมพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการออกใบอนุญาต และเปิดสอนใบอนุญาตในการประกอบอาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 2) เตรียมพื้นฐานในการร่วมกับหน่วยมาตรฐานการผลิตในการวางนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการรับรองสถาบันผลิตครู
- 3) ควบคุมส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานการไว้และจริยธรรมแห่งวิชาชีพครู
- 4) หาช่องทางส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) วางแผนงานเกี่ยวกับการต่อสู้ให้โตมาและธำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิของครู

⁵⁰กรมการฝึกหัดครู และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง การติดตามผลการฝึกหัดครู (กรุงเทพฯ : เอร่าวิชาการพิมพ์, 2519), หน้า 51.

- 6) ดำเนินการทางกฎหมายให้สถาบันครูมีสิทธิในการรับรองและเจรจาแทน
- 7) เป็นผู้นำในการวางยุทธศาสตร์ ดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิของนักเรียน

นักศึกษา และครู

๘) ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อปรับปรุงมาตรฐานวิชาชีพ ตลอดจนการใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษา

9) เสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สถาบันการศึกษาทุกระดับ องค์การนิคมอุตสาหกรรม มุขลอบ หรือกลุ่มมุขลอบ เกี่ยวกับการปรับปรุงการศึกษาและวิชาชีพครู

10) ดำเนินการอื่นๆที่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการคุรุสภา⁵¹

พิจารณาจากขอบข่ายงานดังกล่าว จะเห็นว่าหน่วยงานนี้มีหน้าที่สำคัญในการสรรหาข้อมูลที่สำคัญต่อการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของคุรุสภา ทั้งในงานด้านการบริหารงานบุคคลและงานสถาบันวิชาชีพครู ความมุ่งหมายสำคัญของหน่วยงานนี้ คือ การสร้างสรรคคุรุสภาให้เป็นสถาบันวิชาชีพครูอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังทำให้คุรุสภาเพิ่มบทบาทจากสถาบันวิชาชีพครู เป็นสถาบันรักษาคณะประโยชน์ของครูอีกด้วย จึงนับได้ว่า การตั้งหน่วยงานมาตรฐานวิชาชีพครูขึ้นครั้งนี้ เป็นการปรับปรุงโครงสร้างของคุรุสภาครั้งสำคัญยิ่ง หากหน่วยงานนี้ดำเนินงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้คุรุสภาเพิ่มบทบาทสำคัญในการยกระดับฐานะวิชาชีพครูได้ดียิ่งกว่าที่เคยเป็นมา

สรุป

จากการศึกษาถึงแนวโน้มของอาชีพครูในอนาคต ทำให้พอจะคาดการณ์แนวโน้มต่อไปได้ว่า ในอนาคตครูจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าครูในสมัยก่อนหลายประการ ที่สำคัญคือบทบาทในการแก้ไขปรับปรุงชุมชนที่ครูแต่ละคนเกี่ยวข้องกับ บทบาทในการสอนและอบรมศิษย์ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนรูปแบบจากการเป็นผู้บอกหรือผู้นำ มาเป็นผู้แนะนำหรือผู้ช่วยสนับสนุนมากขึ้น

⁵¹ คุรุสภา, สำนักงาน. หน่วยมาตรฐานวิชาชีพครู. เอกสารหน่วยมาตรฐานวิชาชีพครู, (อุตรดิตถ์), 2519, หน้า 4 - 5.

ตามลำดับ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมจากปฐมนิยบุคคล มาเป็นบุคคล ในฐานะสมาชิกที่ค้ำของ
 สังคมนานาชาติเกี่ยวกับสมาชิกของสังคมทั่วไป ฐานะทางวิชาชีพของครูจะได้รับการปรับปรุง
 แก้ไขให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ และได้รับการยกย่องให้สูงขึ้น และสถาบันที่จะมีบทบาทสำคัญ
 มากในการปรับปรุงแก้ไขก็คือ องค์การอาชีวศึกษาหรือสมาคมอาชีวศึกษา ซึ่งจะได้รับการปรับปรุง
 แก้ไขระบบงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน องค์การอาชีวศึกษา
 ในอนาคตจะมีบทบาทสำคัญที่สุดในแวดวงเกี่ยวกับวิชาชีพ และจะเป็นศูนย์กลางสำคัญในการ
 ที่จะสร้างความสามัคคีและความสำนึกในความเป็นเนื้อเดียวกันระหว่างครูที่สังกัดหน่วยงานต่างๆ
 ตลอดจนมีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิและคุ้มครองผลประโยชน์ที่ครูจะพึงได้รับอย่างเต็มที่และมี
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในแง่ของอาชีพชั้นสูง จากการพิจารณาองค์ประกอบซึ่งเป็นสาระสำคัญ แม้อาชีพครูใน
 ประเทศไทยจะได้พัฒนามาจนถึงองค์ประกอบของอาชีพชั้นสูงครบถ้วนแล้วก็ตาม แต่กลไกและการ
 ดำเนินงานขององค์ประกอบแต่ละด้านยังมีข้อบกพร่องและขาดการประสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
 โดยเฉพาะกระบวนการผลิตครูซึ่งยังไม่ได้มาตรฐาน ประกอบกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม
 ของประเทศไม่อำนวย จึงไม่อาจเป็นที่ยอมรับในสังคมได้ว่า อาชีพครูเป็นอาชีพชั้นสูงอย่าง
 แท้จริง อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่จะคาดการณ์ได้ว่า อาชีพครูกำลังหันเหไปสู่อาชีพชั้นสูงมาก
 ขึ้นตามลำดับ แนวโน้มดังกล่าวได้แก่การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ
 การประกาศใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ. 2519 ของสภาการฝึกหัดครู เป้าหมายของแผน
 พัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ซึ่งมุ่งขยายการฝึกหัดครูในระดับ
 สูงเพิ่มขึ้น และการจัดตั้งหน่วยงานมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาเมื่อปี พ.ศ. 2519 เหล่านี้ ซึ่ง
 นับได้ว่า จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยยกระดับฐานะอาชีพครูให้ เป็นอาชีพชั้นสูงได้อย่างแท้จริง
 กว่าที่เคยเป็นมาในอดีต.